

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА

Робота на тему:

Злиття та поглинання у банківському секторі України

Студента 2 курсу 7м групи
Спеціальності 072 «Фінанси,
Банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Мороза Дмитра
Олександровича

Науковий керівник
канд. екон. наук

Еркес Олена
Євгенівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	6
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ УГОД ЗІ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ	14
2.1. Дослідження угод зі злиття та поглинання у вітчизняному банківському секторі.....	14
2.2. Оцінка синергетичного ефекту злиття банків ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «Банк Ренесанс Капітал».....	23
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	35
3.1. Зарубіжний досвід угод зі злиття та поглинання банків.....	35
3.2. Напрями удосконалення процесу злиття та поглинання банків України.....	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних економічних умовах компаніям необхідно шукати ефективні методи для розвитку, підвищення конкурентоспроможності, зростання рентабельності і вартості. На сьогоднішній день одним з таких методів є стратегія злиття і поглинання. Злиття і поглинання компаній є одним з найпоширеніших шляхів розвитку, до якого вдаються більшість навіть найуспішніших компаній. Злиття і поглинання є невід'ємними процесами сучасних ринкових відносин. Угодами по злиттю і поглинанню називають угоди, які супроводжуються переходом прав власності та контролю над компанією від колишніх акціонерів до нових. Одним з характерних ознак угод по злиттю і поглинанню є збільшення масштабів бізнесу нового власника. В даний час виникла потреба в процесах злиття і поглинання для забезпечення зростання бізнесу, так як в останні роки різко зріс рівень конкуренції в більшості сфер діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми злиття та поглинання, а також оцінки ефективності цих процесів, досліджуються у працях зарубіжних науковців: Т. Коллера, Т. Коупленда. Окремі питання злиття та поглинання як чинника підвищення конкурентоспроможності банківських установ висвітлені у працях вітчизняних науковців: І. Васильчук, З. Васильченко, С. Войтко, О.Гавриш, В.Г. Герасимчук, М. Табахарнюка, І. Івасіва, Г. Карчевої, О. Кореневої, О. Мендрула, О. Охріменко, Н. Ткачук, В. Зельник, Н. Шульги, О. Чуб та інших. Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження даної теми.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів здійснення процесу злиття і поглинання у банківському секторі України.

Виходячи зі сформованої мети в даному дослідженні поставлені та вирішені наступні завдання:

- досліджені теоретичні засади процесу злиття та поглинання в банківському секторі;
- здійснено дослідження угод зі злиття та поглинання у вітчизняному банківському секторі;
- проведено оцінку синергетичного ефекту злиття банків ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «Банк Ренесанс Капітал»;
- узагальнео зарубіжний досвід угод зі злиття та поглинання банків;
- сформовані напрями удосконалення процесу злиття та поглинання банків.

Об'єктом дослідження є угоди злиттів і поглинань у банківському секторі України.

Предметом дослідження є теоритичні та практичні аспекти здійснення процесу злиття і поглинання у банківському секторі України.

Теоретичною і методологічною основою дипломної роботи послужили розробки вітчизняних і зарубіжних вчених в області аналізу теорії злиття і поглинання та оцінки ефективності угод по злиттю і поглинанню в банківському секторі.

Для вирішення поставлених завдань були використані загальнонаукові методи наукового пізнання: логіко-діалектичний метод; методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу; графічний та побудови аналітичних таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження процесів злиття та поглинання у системі забезпечення конкурентоспроможності банків.

Практична значимість даного дослідження полягає в тому, що воно є спробою представити комплексний аналіз процесу злиття і поглинання в банківському секторі розвинених країн і сформулювати рекомендації щодо стимулювання цього процесу в Україні.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті Мороз Д.О. Теоретичні засади

процесу злиття та поглинання в банківському секторі України / Д.О. Мороз // Вісник КНТЕУ. - 2019. - №18 – С.154-159.

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 65 найменувань, та 5 додатків. Загальний обсяг роботи становить 58 сторінок. Робота містить 10 таблиць, 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

На сьогодні угоди злиття та поглинання за обсягами залучених коштів значно випереджають інвестиції у нові підприємства. У різних галузях компанії перетворюються в холдинги, здобувають активи, проходять процес реорганізації й збільшення корпорацій. Істотних масштабів дане явище сягнуло у другій половині 90-х рр. ХХ ст., коли обсяги світових злиттів та поглинань становили до 80 % світових потоків прямих іноземних інвестицій, а сукупна річна вартість складала близько 3 % світового валового продукту. Перш ніж заглибитися в проблематику оцінки доцільності процесів злиття та поглинання, необхідно розкрити зміст поняття «злиття» та «поглинання».

В Україні немає чітко закріпленої термінології, часто формулювання злиття та поглинання стають взаємозамінними. Дані питання регулюють такі закони, як Закон України «Про господарські товариства», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про захист економічної конкуренції», «Про акціонерні товариства». Тлумачення основних понять «злиття» і «поглинання» відрізняються в світовому та українському законодавстві. Згідно із загальноприйнятими світовими підходами під злиттям розуміють будь-яке об'єднання господарюючих суб'єктів, у результаті якого створюється єдина економічна одиниця із двох або більше вже існуючих структур [14]. Відповідно до українського законодавства злиття – це реорганізація юридичних осіб, коли права і обов'язки кожного з них переходять до щойно створеної особи [1].

На ринку злиттів та поглинань прийнято ділити поглинання на дружні і ворожі. Спробуємо дати чітке визначення кожному типу [11, с.52].

Дружнє поглинання (синонім: незаперечна тендерна пропозиція) - це тендерна пропозиція на викуп певного пакета звичайних голосуючих акцій банку, що поглинається, яке менеджмент банку - покупця робить менеджменту

банку, що поглинається [11, с.52].

Вороже поглинання - це тендерна пропозиція, яку менеджмент банку - покупця висуває на відкритому фондовому ринку на певний пакет акцій банку, що поглинається. Як синонім терміну "вороже поглинання" вживають термін "непередбачена тендерна пропозиція" або "заперечна тендерна пропозиція" [11, с.53].

Найважливішою відмінністю ворожого поглинання від дружнього є те, кому надає пропозицію на викуп певного пакета акцій менеджмент банку - покупця. У випадку з ворожим поглинанням менеджмент банку, що поглинається виявляється повністю відключеним від процесу проведення викупу, тоді як дружнє поглинання, як правило, проводиться на переговорній основі [14, с.13].

У вітчизняному банківському законодавстві угоди зі злиття та поглинання знайшли наступне трактування в Положенні про особливості реорганізації банку за рішенням його власників [6]:

- злиття банків - виникнення нового банку- правонаступника з передаванням йому згідно з передавальними актами всього майна, всіх прав та обов'язків двох або більше банків одночасно з їх припиненням;

- поділ банку - припинення банку з передаванням усього його майна, прав та обов'язків більше ніж одному новому банку- правонаступнику згідно з розподільчим балансом;

- виділення банку - створення одного чи кількох банків- правонаступників із передаванням йому (їм) згідно з розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків банку, з якого здійснюється виділення, без припинення такого банку;

- приєднання банків - припинення одного або більше банків з передаванням ним/ними згідно з передавальним актом усього його/їх майна, прав та обов'язків іншому банку- правонаступнику.

У разі злиття, активи, права та зобов'язання всіх або деяких учасників злиття переходять до правонаступників [6].

Залежно від характеру інтеграції виділяють наступні типи угод зі злиття та поглинання:

- злиття банків, що надають аналогічні види банківських операцій (горизонтальне злиття);
- об'єднання банків з відмінними послугами (вертикальне);
- об'єднання банків з взаємодоповнюючими послугами (комплементарне);
- об'єднання банків різної цільової спрямованості і спеціалізації (конгломератне) [9].

У першому випадку учасниками виступають конкуренти, які прагнуть охопити велику частку ринку. В інших - учасниками можуть бути партнери, які об'єднуються з метою розширення функцій і масштабів діяльності.

Далі в таблиці 1.1 наведено трактування понять «злиття» та «поглинання» науковцями.

Таблиця 1.1

Компаративний аналіз авторських визначень понять «злиття» та «поглинання»

Автор	Злиття	Поглинання
1	2	3
Кириченко О., Ваганова О. [10, с. 48]	Будь-яке об'єднання господарюючих суб'єктів, у результаті якого утвориться єдина економічна одиниця з двох або більше раніше існуючих структур	Об'єднання двох або декількох самостійних економічних одиниць, за якого поглинаюча структура зберігається і до неї переходять активи і зобов'язання юридичних осіб, що поглинаються
Іванов Ю.Б. [7, с. 122].	Особлива форма поглинання, при якій компанія, що продається, позбавляється юридичної самостійності	Придбання всього підприємства, окремих його частин, а також стратегічна участь у капіталі
Максименко А.В. [13, с. 14-15]	Процес купівлі компанії, усі активи та зобов'язання якої поглинаються покупцем. Позначення процедури передачі власності.	Термін використовується з метою підкреслити домінуючу роль компанії-ініціатора, яка володіє могутнішим економічним потенціалом
Шутаева. Е.А. [17]	Об'єднання двох або більше компаній унаслідок договірною процесу між групами менеджерів компаній і здійснюється шляхом обміну акціями між компаніями-учасниками або їх взаємної купівлі-продажу	Взяття однією компанією іншої під свій контроль, управління нею внаслідок придбання абсолютного або часткового права власності на неї

Мусій Я. М. [11]	Комбінація двох або більшого числа підприємств в один бізнес на основі взаємної домовленості між керівництвом підприємств та схваленнями акціонерами	Придбання контрольного пакета акцій однієї компанії іншою
Сіденко С. [14, с. 56]	Спосіб реорганізації, при якому два або декілька підприємств зливаються в одне, з подальшим припиненням самостійного існування як юридичних осіб	Спосіб реорганізації, коли одне підприємство приєднується до іншого і останньому переходять усі майнові права та обов'язки приєднаного підприємства
Ігнатишин Ю.В. [9, с. 91]	Поєднання двох або декількох підприємств, унаслідок чого виникає нове підприємство	Купівля одним підприємством значної частини акцій другого підприємства

Джерело: складено автором на основі [7, 9, 10, 11, 13, 14, 17]

Отже, необхідною умовою оформлення угоди злиття компаній є поява нової юридичної особи, при цьому нова компанія утвориться на основі двох або декількох колишніх компаній, що втрачають повністю своє самостійне існування.

Дослідженню мотивацій здійснення процесів злиттів і поглинання присвячено багато наукових праць. Найбільш докладно, на наш погляд, досліджена мотивація злиттів і поглинань в роботах Патрика А. Гохана. Найголовнішим мотивом злиття і поглинання він називає зростання бізнесу. Зростання - один з фундаментальних мотивів угод злиттів і поглинань. «Банки, які прагнуть до розширення, стоять перед вибором між внутрішнім зростанням і зростанням через злиття і поглинання». Внутрішнє зростання банку займає більше часу. Конкурентні чинники також можуть призводити до його неефективності: поки банк зайнятий внутрішнім розширенням, конкуренти можуть збільшити свою частку ринку. Процес злиття і поглинання сприяє більш ефективному розподілу та використанню ресурсів. Завдяки процесам злиття і поглинання власність виявляється в руках найбільш ефективних власників [14, с.57].

Найбільш виразний мотив угод по злиттю і поглинанню з боку банку-покупця - це підвищення вартості банку за рахунок розширення бізнесу. При цьому можуть вирішуватися найрізноманітніші завдання: усунення

конкурента, вихід за рахунок банку, що поглинається, на нові ринки, диверсифікація бізнесу і зменшення господарських ризиків, відмивання доходів, відновлення державного контролю в галузі. До числа причин проведення операцій зі злиття і поглинання відноситься також прагнення банку - покупця отримати синергетичний ефект [17, с.151].

Зазначені особливості представляють ключові умови процедури отримання синергетичного ефекту, однак при цьому головним завданням є встановлення мети, досяжність якої є параметром ефективності та обґрунтованості угоди. З урахуванням вищесказаного вчинення угод злиття та поглинання в банківській сфері пов'язано з наступними мотивами, відображеними на рис.1.1.

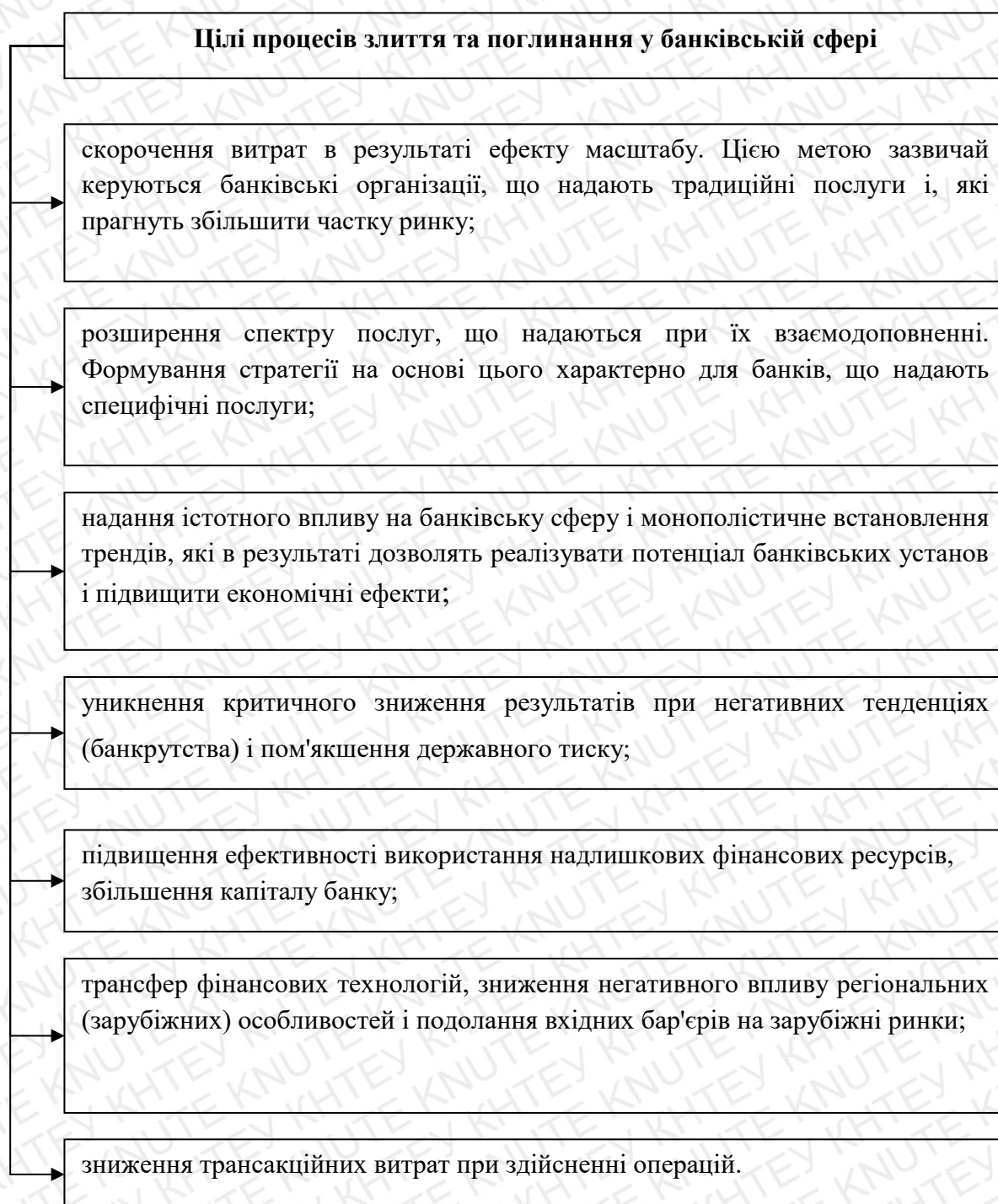


Рис. 1.1. Цілі процесів злиття та поглинання у банківській сфері
Джерело: складено автором на основі [10, с.48].

Залежно від обставин ініціатором може бути як банк, що поглинається, так і поглинаюча сторона, що не відбивається на результаті. Однак, при цьому істотну роль грає ступінь задоволення інтересів сторін. У відповідності з цим проведення процедури може відбуватися на паритетних умовах або не

паритетних.

Сучасна теорія фінансів припускає, що злиття і поглинання, як і інші інвестиційні рішення, націлені на зростання чистої поточної вартості та підвищення багатства або ринкової ціни акцій для акціонерів, які здобувають компанію. Одним з найбільш головних мотивів об'єднання ресурсів компаній є досягнення синергетичного ефекту, що виражається в більш швидкому зростанні нової компанії і поліпшенні її фінансових показників, що перевищують можливості компанії до злиття і приєднання [11, с.19].

Даний ефект описаний в теорії синергії або теорії підвищення доданої економічної вартості компанії. Теорія була сформульована в роботі Бредлі, Десаї і Кіма в 1983 році. Суть теорії полягає в тому, що новоутворена компанія, яка виникає при злитті, може використовувати широкий спектр переваг (синергій), які виникають внаслідок об'єднання ресурсів цих корпорацій [17, с.160].

Ефект синергії виражається в тому, що економія від масштабів полягають в тому, що розміри новоутвореного банку, диверсифікація його продуктів, послуг і брендинг сприяють отриманню додаткових прибутків від перехресних продажів більшого числа продуктів і послуг більшій кількості їх потенційних клієнтів [18, с.152].

В теорії синергії виділяється ще ряд моментів, що вимагають обов'язкової згадки.

1) Ефект підвищення прибутковості: новостворений банк, що утворився в результаті того, що більш ефективний купує банк, придбавши (поглинувши) менш ефективний, має більш високу ефективність, ніж це було до здійснення операції.

2) Ефект диверсифікації: банком-покупцем більш дрібного банку, який надає аналогічні види послуг. Економічний ефект в даному випадку полягає в мінімізації ризиків, пов'язаних з додатковим інвестуванням в розширення банківських послуг.

3) Ефект фінансової синергії: фінансові інвестиції на виробництво і

просування продуктів всередині одного банку є менш масштабними, ніж видатки на їх надання в інших банках.

4) Ефект податкового щита: злиття банків, один з яких користується фінансовими пільгами, пізніше поширює їх на новостворену структуру.

5) Інформаційний ефект: заснований на інформації в ЗМІ, що супроводжує угоду, коли інформація про майбутнє злиття піднімає ціни на акції всіх учасників угоди [14, с.12].

Підсумовуючи, треба сказати, що злиття і поглинання є юридично оформленими угодами, які тягнуть за собою появу інтеграційних процесів через об'єднання прав власності на активи, частки в статутному капіталі та ін. Аналізуючи різноманітність підходів до визначення понять «злиття» та «поглинання», варто зазначити, що це – явище багатогранне. Більшість дослідників, використовуючи та визначаючи цю дефініцію, висвітлюють окремі аспекти цих складних процесів залежно від цілей, мотивів інтеграції банківських установ та від умов зовнішнього середовища, в якому функціонують банки.

Можна зробити висновок, що інтеграція має сенс, тільки коли в результаті її проведення виникає ефект синергії, який дає додаткові конкурентні переваги в сфері фінансів, реалізації банківських послуг, управління. У свою чергу, відсутність синергетичного ефекту може бути викликана поганою організацією угоди, технологічною несумісністю, а також невідповідністю рівня банку, що поглинається, потребам основної фінансової установи. Підсумовуючи, можна сказати, що угоди злиття та поглинання є частиною корпоративної стратегії банків і обумовлені впливом як зовнішніх чинників, які передбачають глобалізацію, так і внутрішніх, які передбачають посилення позицій на ринку, зростання прибутковості та одержання інших конкурентних переваг.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ УГОД ЗІ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

2.1. Дослідження угод зі злиття та поглинання у вітчизняному банківському секторі

Стрімкий розвиток світової економіки, глобалізація фінансових процесів активізує процеси злиття та поглинання компаній з метою досягнення найвищого синергетичного ефекту, зокрема це стосується і банківського сектору. На сьогодні, в період поглиблення економічних дисбалансів та прискорення настання фінансово-економічних криз, вітчизняна банківська сфера, шукаючи нові шляхи утримання достатнього рівня прибутковості та конкурентоспроможності, найбільш активно використовує поглинання і об'єднання для досягнення пріоритетних цілей. Даний метод є ефективним не лише для зміцнення ринкових позицій, укрупнення фінансово-господарської діяльності, але й для простого уникнення банкрутства. Ринок злиття та поглинань, як і будь-який інший ринок, має свою кон'юнктуру, а отже є досить мінливим та динамічним, його розвиток характеризується циклічністю [30].

Розвиток вітчизняного ринку злиття та поглинань характеризується декількома періодами розвитку, які представлено в додатку А (табл. А.1). Сучасний етап розпочався в 2013 р. і ознаменувався такими тенденціями як: дестабілізація політичного середовища, сповільнення розвитку злиття та поглинання, висока недовіра до банківського сектору. Загалом аналізуючи динаміку розвитку вітчизняного ринку за останні декілька років (рис. 2.1) варто визначити наступні тенденції [30]:

1. В 2013 р. розвиток ринку злиттів та поглинань досягнув свого піку за останні 10 років. Зокрема, загальна вартість угод становила 3819 млн. дол.

США, з них 58,6 % це мега угоди, тобто угоди вартість яких перевищує 100 млн. дол. США. Середня вартість угоди дорівнювала 35,03 млн. дол. США.

2. В 2014 р. почався спад, що був пов'язаний з розвитком конфлікту на Сході України, політичним та економічним дисбалансами. Спад характеризувався зменшенням кількості угод на 73, зростанням мегаугод до 92,7 % від загальної вартості усіх угод злиття та поглинання. В 2015 р. негативні тенденції продовжились, а обсяги ринку злиття та поглинань зменшились вдвічі. 2016 р. можна вважати найнижчою точкою падіння (загальна вартість угод – 748 млн. дол. США, середня вартість однієї угоди – 13,6 млн. дол. США).

3. 2017 р. – відбувається певне пожвавлення, кількість угод зросла до 67, а загальна вартість до 1023 млн. дол. США, таким чином ринок зріс на 73,1 % у порівнянні з 2016 р. Не зважаючи на продовження політичної нестабільності в 2018 р. вдалося наблизитись до показників 2014 р., а загальна вартість укладених угод зросла до 1817 млн. дол. США.

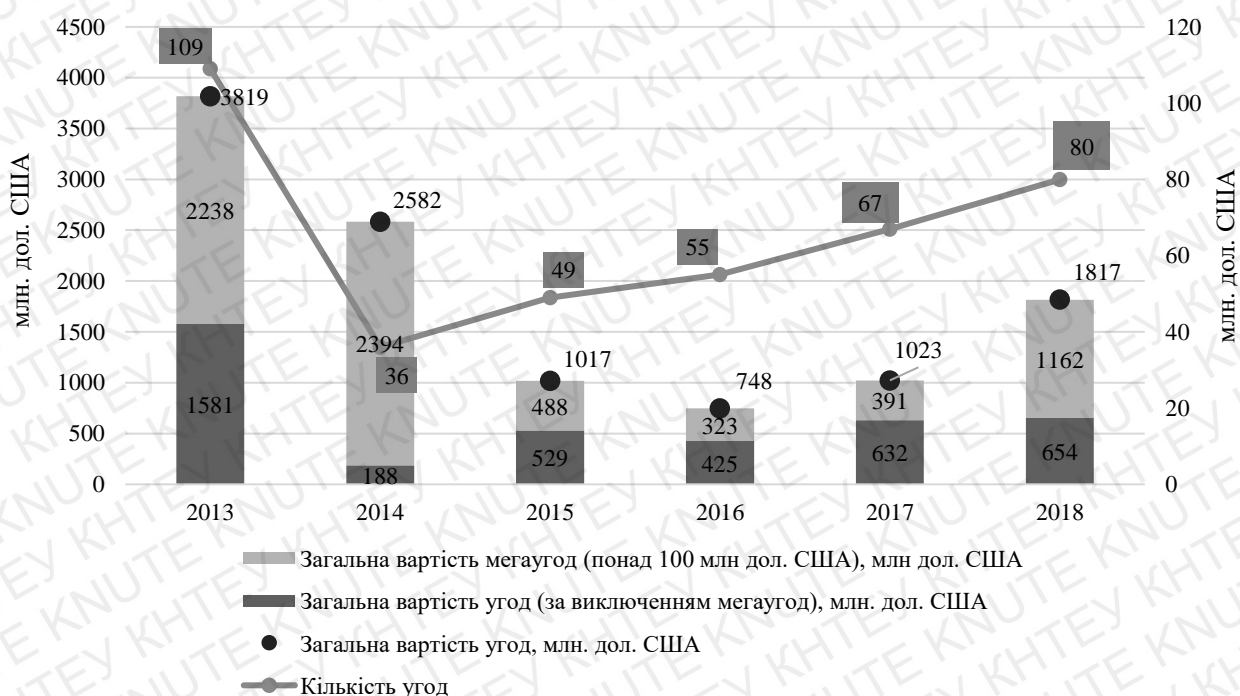


Рис. 2.1. Динаміка розвитку вітчизняного ринку злиття та поглинань в 2013-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [30]

За даними KPMG, ця динаміка відображає як зменшення прозорості на ринку злиття та поглинань в Україні за останні три роки: у 2018 р. були оприлюднені вартості лише для 46 % угод М&А у порівнянні з 59 % у 2013 р. (це показник значно менший за цифри, що зазвичай реєструються на розвинених ринках), так і скорочення середньої вартості угод, індивідуально менших за 100 млн. дол. США. Не зважаючи на те, що у 2013-2018 рр. середня вартість значних угод (понад 100 млн. дол. США) підвищилася на 82 % до 291 млн. дол. США, у 2018 р. відбулися лише 4 такі угоди (для прикладу у 2013 р. таких угод було 14), при цьому майже половина з них стосувалася придбання українських активів іноземними інвесторами (табл. 2.1). Загалом, експерти зазначають, що за останні два роки ринок злиття та поглинань в Україні продемонстрував виняткову стійкість, а вітчизняні та іноземні гравці пр/оявляють готовність інвестувати свої кошти, що позитивно впливає на відновлення економіки та створення передумов для майбутнього зростання [4].

Таблиця 2.1

Структура вітчизняних угод М&А відповідно до типу угод в 2013-2018 рр.

Рік	Внутрішні угоди	% від заг. к-ті угод	Придбання українських активів іноземними інвесторами	% від заг. к-ті угод	Придбання іноземних активів українськими інвесторами	% від заг. к-ті угод	Загальна кількість угод
2013	64	58.72	34	31.19	11	10.09	109
2014	19	52.78	13	36.11	4	11.11	36
2015	22	44.9	21	42.86	6	12.24	49
2016	30	54.55	19	34.55	6	10.91	55
2017	45	67.16	17	25.37	5	7.46	67
2018	50	62.5	25	31.25	5	6.25	80

Джерело: систематизовано автором на основі [4]

Ринок М&А угод у банківській сфері охоплює понад чверті угод. За період 2007-2018 рр., було укладено понад 50 угод, ряд банків протягом зазначеного періоду замінили власників кілька разів. Якщо до 2009 р. більшість угод злиття та поглинань проводилося здебільшого за участю європейського капіталу, проте нестабільність у політичній та економічній сферах спричинили відтік європейських інвестицій, що без сумніву, мало вплив на вітчизняний банківський сектор. З 2010 рр. більшість М&А угод проводилося за участю українських інвесторів. Така можливість виникла через залишення ринку таких гігантів як Societe Generale, SEB Group, Home Credit Group, Commerzbank, Bank of Georgia, Volksbank International, Swedbank [30, с. 165].

Аналізуючи фінансову сферу, бачимо, що за період 2014-2018 рр. було укладено 12 угод злиття та поглинань вітчизняних банків (табл. 2.2) [30].

Таблиця 2.2

Злиття та поглинання банків в Україні за 2014-2018 рр.

Дата проведення	Об'єкт угоди М&А	Продавець	Покупець	Штаб-квартира покупця	Предмет угоди, %
1	2	3	4	5	6
2014					
Січень	«Правекс-Банк»	Intesa Sanpaolo (Італія)	Group DF (Дмитро Фірташ)	Україна	100
Січень	Банк Кіпра	Bank of Cyprus Group	«Альфа Банк Україна» / «Альфа-Груп» / АВН Ukraine Ltd	Росія/ Кіпр	100
Лютий	Банк «Авангард»	ТОВ «Сектор-Т» (Донецьк)	Інвестиційний капітал України (ICU)/ Westal Holdings (Кіпр)	Кіпр	100
Лютий	ПАТ «Банк Перший»	н/д	Роджер Метьюз (Roger Matthews)	Україна	н/д
Березень	«Терра Банк»	Руслан Циплаков	Сергій Клименко	Україна	н/д

Продовження табл. 2.2.

Травень	«Актив Банк»	ТОВ «Актив Фінанс Груп» (Д. Волинець, О. Маркарова)	Central markets / Convers Group (Володимир Антонов)	Україна	н/д
Грудень	ПАТ «Банк Ренесанс Капітал»	Ренесанс капітал	ПАТ «ПУМБ»	Україна	100
2015					
Січень	ПАТ «Енерго-банк»	РОЙЛАНС СЕРВІСІЗ ЛІМІТЕД	ES2 Holding	Україна	100
Липень	«Астра Банк»	Фонд гарантування вкладів	NCH Capital / Agro Holding Limited	США/ Кіпр	100
2016					
Серпень	«Укргазпром-банк»	Фонд гарантування вкладів	Primestar Energy FZE	ОАЕ	100
Серпень	ПАТ «РВС»	Фонд гарантування вкладів	ТОВ «Українська бізнес-група» / Руслан Демчак	Україна	100
Серпень	«Акцент Банк Група»	«Приват»	Сім'я Суркіс	-	96,6
Серпень	ПАТ «Укрсоцбанк»	UniCredit Group	ABN Holdings S.A	Люксембург	100
2017					
Серпень	Банк "Новый"	Фонд гарантування вкладів	ТАСкомбанк	Україна	100%
Липень	КУА "УкрСіб Кэпітал Менеджмент"	Укрсіб-банк	Інвестиційний капітал Україна (ICU)	Україна	100%
Травень	Marfin Bank	Marfin Popular Bank Public Co	Saggarco Limited	Кіпр	50%+
2018					
Жовтень	Групу "ТАС"	АТ "Таскомбанк"	VS Bank	Україна	100%
Червень	МТБ Банк	МТБ Банк	банк "Центр"	Україна	100%
2019					
Вересень	Холдингова компанія "Альфа-Груп АВН Holdings S.A."	Укрсоц-банк	Альфа Банк	Люксембург	100%

Джерело: побудовано автором на основі [30]

Починаючи з 2005 р. розпочалась активізація ринку банківських угод М&А в Україні та експансія іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему. Основними факторами, які в 2005–2008 рр. вплинули на активізацію іноземних інвесторів щодо поглинання банків в Україні, є: стрімка динаміка росту ринку та високі відсоткові ставки, які порівняно зі ставками на зарубіжних ринках давали змогу отримувати вищі прибутки [30].

Однією з перших значних угод була угода про купівлю АППБ «Аваль» групою Raiffeisen International Bank-Holding AG (Австрія) вартістю близько 1 млрд. дол. США. Слід зазначити, що найдорожчі угоди злиття та поглинання банків були здійснені за участю іноземних учасників: у 2005 р. група BNP Paribas Group (Франція) придбала АКІБ «УкрСиббанк» за 350 млн. дол. США (51% акцій; у 2009 р. придбано ще 30,42% акцій); у 2006 р. банківська група UniCredit (Італія) придбала АКБ «Укрсоцбанк» за 2,2 млрд. дол. США; у 2007 р. група Erste (Австрія) придбала АКБ «Престиж» за 104 млн. дол. США; у 2008 р. група Intesa SanPaolo SPA (Італія) придбала ВАТ «Правекс-Банк» за 750 млн. дол. США; у 2009 р. ГК «Внешэкономбанк» (Росія) придбав ПАТ «Промінвестбанк» приблизно за 650 млн. дол. США; у 2010 р. ПАТ Platinum Bank (Horizon Capital) придбав ПАТ «Хоум Кредит Банк» [26, с.208].

На думку експертів, в Україні можна виокремити два характерні типи угод злиття та поглинання. За першого типу угод об'єктом купівлі-продажу виступає банк зі скрутним фінансовим становищем. Як приклад, можна навести продаж у 2009 р. акцій ПАТ «Промінвест банк» російському державному ГК «Внешэкономбанк». Як відомо, даний банк у період кризи потрапив до категорії проблемних, у результаті чого була призначена тимчасова адміністрація НБУ. Отже, можна зробити висновок, що продаж банку був закономірним процесом [30].

З 2010 рр. більшість М&А угод проводилося за участю українських інвесторів. Така можливість виникла через залишення ринку таких гігантів як Societe Generale, SEB Group, Home Credit Group, Commerzbank, Bank of Georgia, Volksbank International, Swedbank, Astra Bank [57, с. 165].

Другий тип угод передбачає, що банк має на меті розширити клієнтський чи мережевий сегмент. Наприклад, купівля банківською групою UniCredit (Італія) АКБ «Укрсоцбанк» була спрямована на використання вже сформованої репутації банку з першої десятки та максимізацію маржі шляхом використання дешевих закордонних ресурсів [26, с.208].

Також однією з великих угод M&A в банківській сфері став процес злиття «Альфа-Банку» і «Укрсоцбанку». У 2016 р. «Альфа-Груп» придбала в італійської компанії UniCredit 99,9 % акцій Укрсоцбанку. Протягом двох років керівництво працювало над об'єднанням двох найбільших українських банків, яке завершилось у 2019 р. [28].

Розглянемо більш детально дану угоду, яка стане однією із найбільших за останні декілька років у банківському секторі. З моменту угоди обидва банки мають протилежні показники діяльності. Для прикладу, Альфа-Банк, поступово зростає, нарощує капітал та прибуток. Укрсоцбанк, щороку зазнає значних збитків та втрачає клієнтів, які забирають активи з банку. На даний момент відділення Укрсоцбанку активно закривають, натомість Альфа-Банку – відкривають. Більшість відділень працюють в режимі «два в одному», обслуговуючи клієнтів обох банків. Відбувається стрімка міграція клієнтів в Альфа-Банк [28].

Варто наголосити, що таке велике злиття вперше відбувається на українському ринку. У 2017 р. Альфа-Банк посідав восьме місце за розміром активів, а Укрсоцбанк – десяте місце серед всіх банків, що працюють в Україні. У першому півріччі 2018 р. обидва банка увійшли в топ-100 найбільших платників податків, що свідчить про сталий розвиток і лідируючі позиції в банківському секторі [33].

У 2019 р. Національний банк України дозволив Укрсоцбанку приєднатися до Альфа-банку за спрощеною процедурою, повідомляє прес-служба НБУ. Дозвіл надано 12 вересня 2019 року відповідно до положень закону "Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків" [31].

В результаті реорганізації Альфа-Банк стане правонаступником всіх прав і обов'язків Укрсоцбанку щодо його клієнтів і контрагентів.

10 вересня акціонери Альфа-Банку схвалили злиття з Укрсоцбанком. Повністю завершити злиття планується в жовтні. Голова правління Укрсоцбанку, генеральний менеджер Альфа-Банку Іван Світек, який курирував процес злиття банків, залишає пост. Новим генеральним менеджером Альфа-Банку став керуючий директор Альфа-Банк Білорусь Рафал Ющак [33].

У липні Світек розповів, що об'єднання з Укрсоцбанком фактично завершилося. За 2018 рік група Альфа-Банк перевела 80% клієнтів і 90% залишків з Укрсоцбанку в Альфа-Банк [33].

В результаті злиття 1 акція Укрсоцбанку буде обмінюватися на 1 акцію Альфа-банку. Капітал Альфа-банку в результаті злиття буде збільшений на 16,5 млрд гривень до 28 726 247 548 гривень [33].

Основними завданнями об'єднаної фінансової установи буде підвищення прибутковості бізнесу, реструктуризація поганих активів і розвиток нових продуктів. Об'єднання дозволить банкам збільшити частку в банківській сфері України, зайнявши четверте місце за розміром активів. У перспективі на базі двох банків може бути створено одну з найбільших на нашому ринку фінансових установ [28].

Проведений аналіз засвідчує, що продаж українських банків у найближчі роки буде тільки підвищуватися, на що вказують якість активів та дефіцит ресурсів, ситуація яких з кожним роком тільки погіршується. Крім того, зацікавленість не буде підвищуватися ще й тому, що при укладанні угод злиття та поглинання з вітчизняними банками, разом із ними переходять і його проблеми. Відтак, в основі будь-якої M&A угоди лежить конкретна мета – широка мережа банківських відділень проблемного банку, широке коло клієнтів тощо. Тому, якщо такі угоди і будуть укладатися, то тільки з мінімальною вигодою для самого продавця. Ситуація буде іншою, лише при умові укладання M&A угоди між банківськими установами однієї групи. У

такому разі таке злиття дозволить заощаджувати на адміністративних витратах та сприятиме покращенню процесу управління та контролінгу [28].

Зазначимо, що розвиток українського ринку банківських M&A угод сьогодні стримує цілий ряд проблем, серед останніх виділимо наступні [6, с.372]:

- глобальна економіка перебуває на стадії зниження боргового навантаження на капітал банків, що веде до зменшення і вільних інвестицій в економіку країн, що розвиваються, до яких належить і Україна;
- зведення до мінімуму інвестиційних угод через їх високу ризикованість, а усі інвестиційні вкладення в Україну потенційний інвестор розглядає як найбільш ризиковані;
- пріоритет інвесторами віддається тим секторам, які найбільш стійкі до впливу ризиків, серед них харчова промисловість, торгівля, проте продовжують обходити банківський сектор;
- низька інвестиційна привабливість банківського сектору України;
- несприятлива військово-політична обстановка;
- недовіра до банківського сектору.

У підсумку зазначимо, що значне поглиблення економічних проблем, зростання конкуренції, глобалізаційні процеси, впливають на популяризацію інструменту злиття та поглинання як один із методу досягнення найвищого синергетичного ефекту. Також даний метод дозволяє привабити інвестиції в галузь, яка потребує додаткового фінансування [32]:

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок про відновлення динаміки угод M&A після кризових 2014-2015 рр. Найбільш популярним серед секторів економіки, де застосовуються угоди злиття та поглинання є промисловість, сільське господарство, нерухомість та будівництво. Банківський сектор не так активно використовує M&A, однак в період 2014-2018 рр. було укладено більш як 18 угод. У вересні 2019 р. НБУ надав дозвіл на завершення угоди злиття та поглинання «Укрсоцбанку» та «Альфа Банку», яка стала найбільшою серед фінансових установ. Як і для компаній, злиття та

поглинання дає змогу банківським установам утримати позиції та оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність корпоративного управління, комплаєнсу та ризик-менеджменту. Зважаючи на сучасний вітчизняний фінансово-економічний розвиток, в наступні декілька років таких угод буде значно більше [32].

2.2. Оцінка синергетичного ефекту злиття банків ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «Банк Ренесанс Капітал»

ПАТ «Перший Український Міжнародний банк» – великий приватний банк, що більш як два десятиліття здійснює діяльність на фінансовому ринку України, забезпечує надання якісних банківських послуг, послідовно підвищує рівень обслуговування клієнтів та зосереджений на задоволенні потреб клієнтів. Станом на 01.01.2019 р. ПАТ «ПУМБ» займав 9 позицію серед усіх банків України за розміром активів та власного капіталу.

ПАТ «ПУМБ» було створене у формі закритого акціонерного товариства згідно рішення Зборів засновників 20.11.1991 р. 23.12.1991 р. установу було зареєстровано Національним банком України. З квітня 1992 р. ПАТ «ПУМБ» розпочав свою банківську діяльність [32].

Сьогодні ПАТ «ПУМБ» розвивається як універсальний банк, надаючи своїм клієнтам повний комплекс високоякісних послуг шляхом [32]:

- збільшення обсягів кредитування корпоративних клієнтів та фізичних осіб;
- залучення на обслуговування нових клієнтів та збільшення обсягів строкових депозитів;
- зміцнення фінансової стійкості банку через збільшення власного капіталу;
- розміщення цінних паперів власного боргу;
- здійснення депозитарної діяльності зберігача цінних паперів;
- розвитку мережі банку;

- вдосконалення системи управління та контролю за ризиками;
- подальшого розвитку та вдосконалення системи корпоративного управління;
- організації функціонування та постійного удосконалення системи управління інформаційною безпекою (СУІБ) з метою забезпечення конфіденційності, цілісності, доступності та надійності інформації.

ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» – колишній банк України, який вів свою діяльність до 2015 р. Банк було створено у 2006 р., він спеціалізувався на роздрібному споживчому кредитуванні та наданні різноманітних депозитних продуктів для фізичних осіб. ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» свою діяльність формував навколо споживчого кредитування та розвивав свою корпоративну культуру по відношенню до клієнтів [30].

ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» в 2015 році був інтегрований в діяльність ПУМБу. Фінансування «Банк Ренесанс Капітал» відбувається шляхом покупки портфеля. До того, «ПУМБ» намагається збільшити синергетичний ефект у всіх напрямках: в ризик-менеджменті, в ІТ, закупівлі, в операційній діяльності. Наявність загальних платформ і загальних знань дозволяє обом банкам бути ефективніше в цілому [31].

Реорганізація всередині групи сталася в момент, коли на горизонті у ПУМБа замаячив дефолт. У грудні 2014 року, Перший український міжнародний банк погасив єврооблігації з прибутковістю на рівні 272%. Власники облігацій фінустанови вважали, що банк не впорається з погашенням боргу і піде на його реструктуризацію [32].

Найголовніше, що банк отримав від об'єднання – це загальне корпоративне управління, яке знімає питання конкуренції між двома банками однієї групи. Всі активи Банку «Ренесанс Капітал», які переходять до складу «ПУМБ» у вигляді персоналу, фінансових активів та систем, тепер будуть працювати за стандартами ПУМБу. Це стосується стандартів ІТ, фінансів та управління ризиками. А, як відомо, що «ПУМБ» працює за високими міжнародними стандартами [65].

Ще одна синергія, яку отримує «ПУМБ», - в сфері надання додаткових послуг клієнтам «Ренессанс Капітал». Йдеться про документарні операції, факторинг, інтернет-банкінг та ряд нових послуг, які розвивалися протягом останнього півріччя і будуть розвиватися надалі. Наприклад, послуги для малого бізнесу. В цілому, мета руху банку залишається незмінною: «ПУМБ» хоче бути в числі лідерів банківського ринку України [65].

Об'єднаний банк уже увійшов в топ-10, а за окремими фінансовими показниками займає місця ще вище. Проте, основою стало не стільки прагнення стати великими, скільки намір бути фінансовим інститутом, який надає найкращий сервіс своїм клієнтам [31].

Керівництво «ПУМБ» будує організацію, яка базується на клієнтоорієнтованому підході, а не на продуктоорієнтованому, який домінував до кризи [31].

Ребрендинг банку повністю завершено, мережа оптимізована. Деякі відділення, які були в безпосередній близькості, закриті. За підсумками оптимізації банк отримав 171 точку продажів. У перспективі є нарощення мережі, зокрема у найбільших містах України [32].

Особливості роботи комерційних банків до та після укладання угоди злиття та поглинання представимо у вигляді рис. 2.2.



Рис. 2.2. Особливості роботи комерційних банків ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» до та після укладання угоди злиття

Джерело: складено автором

Як бачимо, приєднання ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» до ПАТ «ПУМБ» – це черговий крок, який наближає обидві банківські установи до основної мети – створення універсального банку, який стане лідером на українському ринку [32].

Разом із тим, ключовим моментом злиття можна назвати зменшення витрат. Для ПАТ «ПУМБ» це дуже важливо, адже йому потрібно розрахуватися за єврооблігації, а укладання угоди злиття та поглинання забезпечить пролонгацію на кілька років. Іншими словами банк отримав час для того, щоб зміцнити свої позиції на ринку [31].

Доходи банків за останній 2014 рік зменшилися, відповідно, капіталізація за рахунок власних коштів стала проблематичною. Українській банківській системі необхідно укрупнення фінансових інститутів, адже, якщо банки будуть орієнтуватися тільки на свою скромну капітальну базу, то виявляться не в змозі виконати свою місію зі сприяння сталому економічному

зростанню. Об'єднання зусиль ПАТ «ПУМБ» і ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» допоможе легше пережити ситуацію, в якій знаходиться Україна і вийти на новий етап розвитку [32].

Проаналізуємо основні показники діяльності ПАТ «ПУМБ» до об'єднання з ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» (2014-2015рр.) та після даної угоди (2016-2018) на основі даних 2.3.

Таблиця 2.3

Основні показники діяльності ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр. (тис. грн.)

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Темп росту, %		
						2016/2015	2017/2015	2018/2015
Загальні активи	37431279	37644091	44552608	46532329	49865191	118,35%	123,61%	132,46%
Кредитний портфель	28355608	26287616	24755755	25495599	27244297	94,17%	96,99%	103,64%
Загальні зобов'язання	31899637	33977442	40504313	41659069	43547322	119,21%	122,61%	128,17%
Власний капітал	5531642	3666349	4048295	4873260	49865191	110,42%	132,92%	1360,08%
Статутний капітал	3427350	3294492	3294492	3294492	3294492	100,00%	100,00%	100,00%
- процентні доходи	4988555	5247732	5045757	5162044	6533279	96,15%	98,37%	124,50%
- процентні витрати	2643865	3101233	2913481	2153448	2451479	93,95%	69,44%	79,05%
Чистий процентний дохід	2344690	2146499	2132276	3008596	4122722	99,34%	140,16%	192,07%
Резерв під зменшення корисності кредитів	2862519	4821208	1342526	1156679	455305	27,85%	23,99%	9,44%
Чистий прибуток (збиток)	-135806	-1752470	367011	785827	2008508	-20,94%	-44,84%	-114,61%

Джерело: систематизовано автором за даними Річних звітів ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр.

Як свідчать дані табл. 2.5 на 31.12.2018 р. відбувся ефект синергії, ПАТ «ПУМБ» продовжив підвищення своїх позицій у порівнянні з попереднім 2017 р. Так, загальні активи у 2018 р. зросли на 3332862 тис. грн. (7,16 % у порівнянні з 2017 р.) та у 2018 р. склали 49865191 тис. грн. Власний капітал на 31.12.2018 у порівнянні з 31.12.2017 збільшився на 1132590 тис. грн. (2,32 %) і склав 49865191 тис. грн. Статутний капітал у 2014 р. складав 3427350 тис. грн., а протягом 2015-2018 рр. залишався на рівні 3294492 тис. грн. У 2018 р. резервні фонди банку становили 455305 тис. грн., суттєвим зростанням характеризувався і чистий прибуток банку, який у 2018 р. склав 2008508 тис. грн. [32].

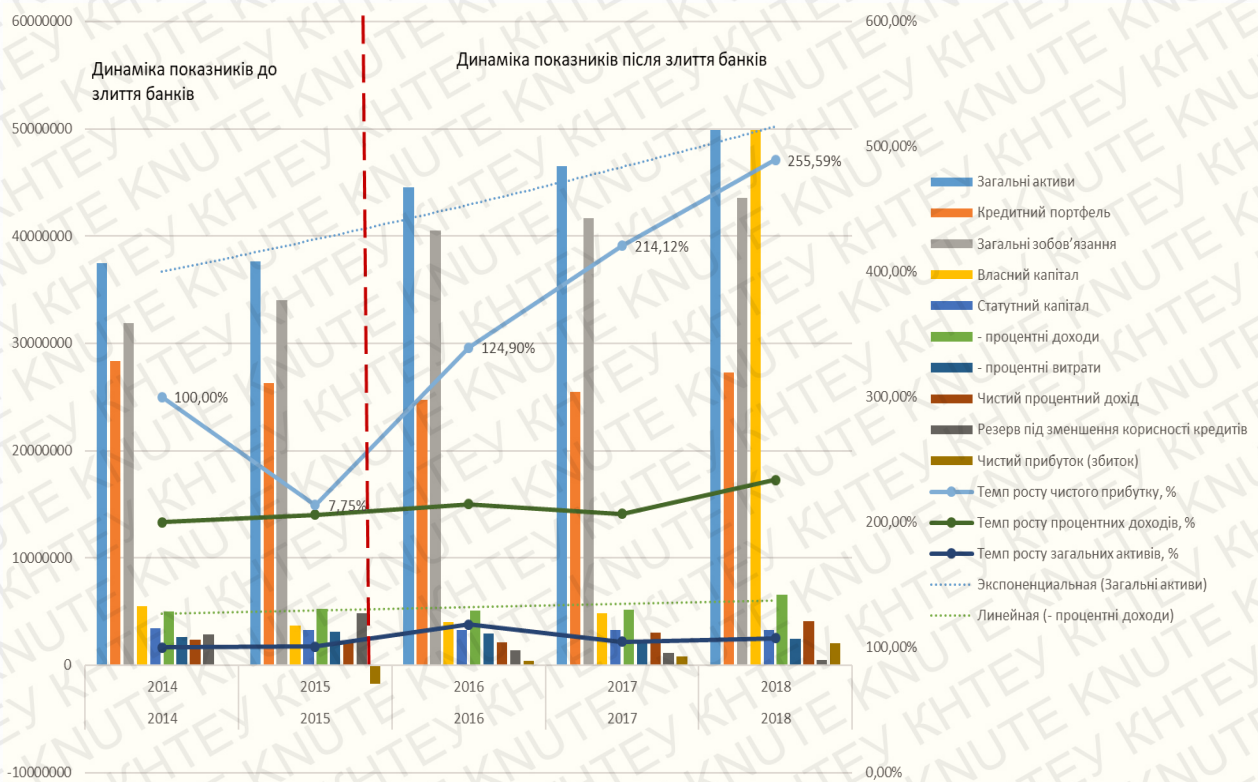


Рис. 2.3. Динаміка основних показників ПАТ «ПУМБ» до процедури злиття з банком ПАТ «Ренессанс Капітал» та після

Джерело: побудовано автором на основі показників табл. 2.3

Варто зазначити, що загалом за період 2014-2018 рр. загальні активи банку поступово зростали, якщо порівнювати значення в 2018 р. та в 2014 р., зміна становила 33,22 %. Подібна тенденція спостерігається і щодо загальних зобов'язань банку, зокрема за досліджуваний період зобов'язання банку зросли на 36,5 %. До позитивних тенденцій також варто віднести суттєве зростання процентних доходів на рівні 75 %, а також чистого прибутку банку.

Згідно з наведеними даними ефективність та інтенсивність здійснення банківських операцій суттєво не змінилася (табл. 2.4) [32].

Таблиця 2.4

**Динаміка показників ефективності використання капіталу
ПАТ «ПУМБ» за період з 2014-2018 рр.**

Показник	2014	2015	2016	Відхилення 2016-2014, +/-	2017	2018	Відхилення 2018-2017, +/-
Відношення власного капіталу та пасивів банку, %	14,8	9,7	9,1	+5,7	8,54	0,87	-7,67
Відношення власного капіталу та робочих активів банку, %	15,5	1,0	9,5	+6,0	9,54	1	-8,54
Відношення сплаченого статутного капіталу банку до власного капіталу банку, %	61,9	90,0	81,4	+19,5	80,2	70,5	-9,7
Рентабельність власного капіталу, %	-2,5	-47,7	9,1	+11,6	16,2	4,02	-12,18
Рентабельність статутного капіталу, %	61,9	89,8	81,4	+19,5	86,1	61,9	-24,2

Джерело: систематизовано автором за даними Річних звітів ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр. [32]

Як видно, з показників табл. 2.4 після злиття банків відбулося незначне підвищення ступеня захищеності робочих активів власним капіталом, що свідчить про зниження рівня ризику діяльності банку. Коефіцієнт рентабельності власного та статутного капіталу, а точніше його зменшення сигналізує про погіршення ефективності їх використання. Зокрема, в 2018 р.

рентабельність власного капіталу зменшилась на 12,18 в.п., натомість рентабельність статутного капіталу – на 24,2 в.п. [32].

Виходячи із показників табл. 2.4 відбулося незначне підвищення ступеня захищеності робочих активів власним капіталом, що свідчить про зниження рівня ризику діяльності банку. Коефіцієнт рентабельності власного та статутного капіталу, а точніше його зменшення сигналізує про погіршення ефективності їх використання. Зокрема, в 2018 р. рентабельність власного капіталу зменшилась на 12,18 в.п., натомість рентабельність статутного капіталу – на 24,2 в.п. [32].

На основі проведеної оцінки стану капіталізації ПАТ «ПУМБ» варто зазначити, що в результаті проведеної процедури злиття банків «ПУМБ» має потенціал для нарощування прибутку, підвищення ефективності діяльності банку, збільшення можливостей власним капіталом генерувати чистий прибуток, проте це можливо за рахунок оптимізації структури джерел фінансових ресурсів, зростання обсягу власного капіталу, тобто підвищення його капіталізації як чинника збереження стабільності банківської установи. Не зважаючи на негативний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів, діяльність банку є прибутковою останні декілька років, банк успішно нарощує обсяги та утримує лідируючі позиції серед найбільших банків України [30].

При здійсненні угод злиття та поглинання акціонери компанії-покупця чекають поліпшення свого добробуту, тобто приріст вартості того, чим вони володіють. Цей приріст носить назву синергетичного ефекту (*Synergy Effect – SE*) або властивості емерджентності. У літературі його часто описують формулою $2 + 2 = 5$, тобто, завдяки *SE* вартість об'єднаної компанії виявляється більшою за суму вартості компаній до інтеграції [13, с. 25]:

$$V_{AB} > V_A + V_B \quad (2.1)$$

$$SE = V_{AB} - (V_A + V_B) \quad (2.2)$$

Бегаева А.А. визначає синергетичний ефект як «здатність об'єднаної компанії приносити прибуток більший, ніж сумарний прибуток двох раніше існуючих компаній окремо» [3, с. 132].

Синергетичний ефект є наслідком того, що потенціал об'єднаної компанії зростає. Грунтуючись на розглянутих мотивах угод, можна простежити основні джерела зростання потенціалу. Бабенко І.А. виділяє три типи SE, згідно з виділеними мотивами і трьома типами грошових потоків – операційний, інвестиційний і фінансовий [1, с. 186].

Операційна синергія, наприклад, може виражатися, в скороченні витрат на одиницю продукції або збільшенні виручки від більш ефективного завантаження потужностей [1, с. 186].

Фінансова синергія може бути досягнута завдяки доступу до більш дешевих позикових засобів або від отримання податкових вигод [1, с. 186].

Інвестиційна синергія може проявитися, наприклад, в можливості реалізовувати більші проекти, внаслідок концентрації капіталу [1, с. 187].

Важливим критерієм успіху угоди є ціна, за якою буде придбана компанія-ціль. Виділяють справедливу ринкову та інвестиційну вартості. Справедлива ринкова вартість – це мінімальна ціна компанії-мети, по якій її може придбати будь-який зацікавлений покупець. Інвестиційна вартість – максимальне значення ціни, яке конкретний покупець готовий віддати за придбання компанії-мети. Ця ціна не є для всіх однаковою, так як в неї включаються всі можливі синергетичні ефекти, які можуть реалізуватися саме з конкретним покупцем [47, с. 76].

Безумовно, оцінка синергетичного ефекту важлива для визначення оптимальної ціни об'єкта до його покупки, щоб оцінити доцільність угоди. В цьому випадку для розрахунків будуть використовуватися перспективні методи (оцінка ефекту до злиття). Щоб оцінити фактичні результати угоди, застосовуються ретроспективні методи (оцінка ефекту після інтеграції). Перша група методів найбільш складна, так як заснована на аналізі ключових «точок зростання» і прогнозі прояви SE. Друга група простіша, тому що спирається на фактичні дані [1, с. 189].

Дане поглинання є горизонтальними, так як купувалася організація однієї сфери бізнесу, операції носили дружній характер і фінансувалися головним чином за рахунок власних коштів компанії [32].

Для оцінки ефективності здійсненої в 2016 році сукупності угод, необхідно розрахувати величину передбачуваного синергетичного ефекту, як різницю між вартістю компанії до (на кінець 2015 року) і після операцій (на кінець 2016 року) [32].

Таблиця 2.5

**Розрахунок синергетичного ефекту від об'єднання ПАТ «ПУМБ» та
ПАТ «Банк Ренесанс Капітал», тис. грн.**

Показники	Банк ПАТ «ПУМБ»	ПАТ «Банк Ренесанс Капітал»	Сума	Підсумкове значення після злиття	Різниця (синергетичний ефект)
Доходи, всього	13012	10815	23827	25508,9	1681,9
В т.ч.:					
-процентні доходи	12097	4722	16819	18500,9	1681,9
-непроцентні доходи	915	6093	7008	7008	-
Витрати, всього	9703	8922	18625	17918,9	-706,1
В т.ч.:					
-процентні витрати	2310	4156	6466	7112,6	646,6
-адміністративно- господарські витрати	7295	4713	12007	10806,3	-1200,7
З них:					
-витрати на персонал	2942	1766	4708	4237,2	-470,8
-амортизація	300	269	569	512,1	-56,9
-утримання майна	424	1139	1563	1406,7	-156,3
-організаційно- управлінські	3629	1538	5167	4650,3	-516,7
Операційний прибуток	3309	1893	5202	7590	2388

Джерело: розраховно автором за даними [31,32]

У процесі злиття і поглинання синергетичними ефектами створення вартості є (рис. 2.4):

- зменшення витрат в результаті об'єднання типових структурних підрозділів, що виконують однакові функції;

- зростання обсягів активних та пасивних операцій, здешевлення вартості залучених ресурсів за рахунок ефекту масштабу;
- збільшення клієнтської бази банків, за рахунок охоплення більшого ринку;
- можливість розширити свої позиції на національному та світовому ринках за рахунок збільшення капіталу новоствореного банку;
- поєднання в системі банківського менеджменту найкращих механізмів та традицій управління банків, що об'єднуються [1, с. 190].

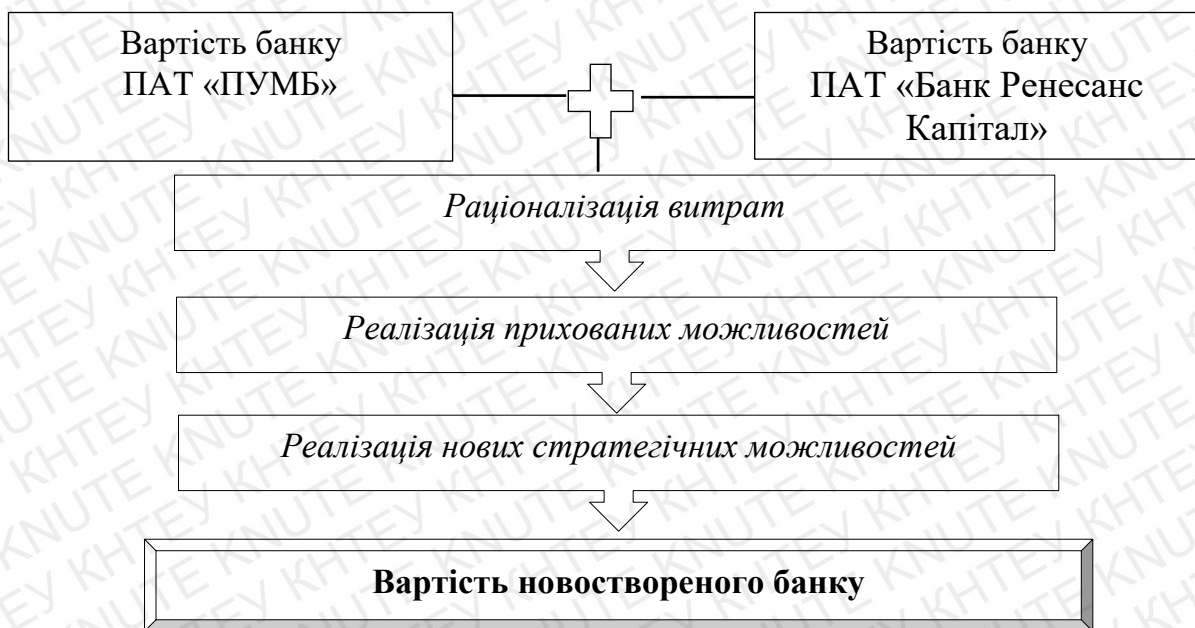


Рис. 2.4. Створення синергетичного ефекту при злитті банків ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «Банк Ренесанс Капітал»

Джерело: розроблено автором

Ефект синергії став найважливішим обґрунтуванням зацікавленості менеджерів і власників банків у проведенні реорганізації. Ефект синергії з позиції вартості – це додаткові економічні переваги, які створюють додаткову вартість, яка перевищує адитивну вартість банків, що об'єднуються, за рахунок використання можливостей кількох банків [49, с. 111].

Однією з найважливіших складових процесу злиття та поглинання є фінансова діагностика, яка проводиться безпосередньо перед укладенням угоди, під час реалізації угоди та після здійснення операції. Результати фінансової діагностики формують аналітично-інформаційну базу для успішного проведення операцій зі злиття та поглинання на всіх етапах – перед продажем, під час здійснення операції, а також на пост-інтеграційному етапі. Під фінансовою діагностикою в угодах злиття та поглинання слід розуміти комплексний аналіз стратегічної ефективності діяльності нового банку, прогнозу оцінку синергетичних ефектів, зміни його фінансових результатів та ринкових позицій за результатами угоди злиття та поглинання [7, с. 10].

У процесі фінансової діагностики здійснюється прогнозна оцінка синергетичних ефектів від злиття або поглинання банків. Узагальнення наукових концепцій зарубіжних та вітчизняних учених щодо оцінки ефекту синергії показало, що універсальних методичних підходів до розрахунку синергетичних ефектів не сформовано. Найпоширенішими є дохідний, порівняльний і витратний методи, які дозволяють обґрунтувати управлінські рішення щодо купівлі пакету акцій. Ці методи базуються на оцінці зростання ринкової ціни акцій банків, що об'єднуються, відтак можуть застосовуватися лише для банків, акції яких котируються на фондовому ринку. Однак, акції вітчизняних банків, як правило, не мають регулярних котирувань, що ускладнює оцінку синергетичних ефектів від об'єднання. Потребує розробки адекватного інструментарію оцінювання стратегічної ефективності М&А-угод з урахуванням специфіки вітчизняного банківського сектору [7, с. 11].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід угод зі злиття та поглинання банків

В останні роки спостерігається прискорення процесу консолідації банків в США і країнах Європейського союзу (ЄС). Цей процес спостерігається на тлі прискореної глобалізації, основа якої – інтернаціоналізація діяльності промислових підприємств, банків, фінансових установ.

Історично можна виділити кілька основних етапів процесу концентрації і централізації банківського капіталу [37, с. 211]:

1. Кінець 19 – початок 20 століття. У цей період активно з'являються акціонерні товариства і виділяються перші олігополістичні банківські структури, частина з яких збереглася до теперішнього часу і як і раніше займає лідируючі позиції в банківському секторі своїх країн. Серед них такі банківські корпорації як Chase Manhattan Bank і JP Morgan в США, Deutsche Bank, Commerzbank і Dresdner Bank в Німеччині, Midland Bank і Barclays Bank у Великобританії.

2. Кінець 20-х – початок 30-х років 20 століття. Процес централізації був прискорений першою світовою війною і економічною кризою 1929-1933 років. У зв'язку з цим основна частина капіталу кредитних організацій сконцентрувалася в руках групи великих банків. Найбільш активно ці процеси відбувалися в США, де в період Великої депресії збанкрутувало понад 10 тисяч банків, а багато з решти були поглинені великими.

3. Середина 50-х – кінець 60-х років 20 століття. Цей період характеризується загостренням конкурентної боротьби серед найбільш

великих банків, в результаті чого злиття і поглинання стають більш професійними.

4. 80-ті – 90-ті роки 20 століття. Новий період, який характеризується як «бум» банківських злиттів, породжений в більшій мірі конкуренцією між банками-гігантами. Поштовхом до таких злиттів послужила міжнародна боргова криза 1982 року. Найбільшою мірою цей процес торкнувся США, оскільки американські банки надали на той момент досить великі кредити слаборозвиненим країнам, не маючи міцної депозитної основи і резервів.

5. 2000-і роки – і дотепер. Подальше поширення банківських злиттів і поглинань. Процес структурної перебудови банківського сектора продовжує розвиватися протягом останніх років. В останні роки цей процес набув небачених масштабів, переступивши національні кордони.

Слід зауважити, що метод злиття і поглинань не завжди допомагає. У жовтні 2007 р. консорціум створений Слід Royal Bank of Scotland (RBS), Fortis і Banco Sant, придбав банк ABN AMRO. Ця угода досі залишається найбільшим банківським поглинанням в історії, Але незабаром рятувати довелося RBS і Fortis, які опинилися на межі банкрутства [37, с. 212].

Згідно з даними Bureau van Dijk (Moody's Analytics), глобальний обсяг і кількість угод злиттів і поглинань (M&A) в 2017 році знизилася. Всього у 2017 році було укладено 96082 угод на загальну суму 4,741 трлн. доларів США. Це на 8% нижче кількості угод M&A здійснених в 2016 році (104559 угоди) і на 3% нижче, ніж в 2016 році за обсягом угод M&A (4,893 трлн. дол. США) [29].

Слід зазначити, що зниження активності на ринку M&A почалося з 2015 року. У той же час, деякі регіони показали відновлення в 2017 році, серед них Західна Європа (зростання на 6%, з 1,138 трлн. дол. США до 1,282 трлн. дол. США) і регіон Східної і Центральної Азії (з 1,250 трлн. дол. США в 2016 року до 1,275 трлн. дол. в 2017 році) [29].

Динаміку активності світового ринку злиття та поглинань представлено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка активності світового ринку злиття та поглинань

Рік	Кількість угод М&А	Обсяг угод М&А, млн. дол. США
2012	85325	3329556
2013	92741	3698861
2014	102746	4811910
2015	109615	5781017
2016	104559	4892779
2017	96082	4740969
2018	101552	4863254

Джерело: [29]

Незважаючи на загальне зниження кількості і вартості глобальних злиттів і поглинань в 2017 році, більш позитивна тенденція була зафіксована з боку фондів Private Equity & Venture Capital [29].

Всього в 2017 році, цими учасниками ринку було реалізовано угод М&А на суму 752,8 млрд. дол. США проти 588 млрд. дол. США в 2016 році [29].

2018 рік став черговим роком, коли США залучили найбільші обсяги інвестицій, а також здійснили найбільшу кількість угод М&А. Американські компанії закрили 20897 угод М&А на загальну суму 1,455 трлн. дол. США. Найближчим суперником США в 2018 році став Китай, який зайняв друге місце в рейтингу з показником – 13679 угод М&А на суму 720,8 млрд. дол. США. Великобританія зайняла третю позицію з 5832 угодами М&А на загальну суму 285,4 млрд. дол. США [21].

Обсяг та кількість світових угод злиття та поглинань у банківській сфері представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Обсяг та кількість світових угод злиття та поглинань у банківській сфері у 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018
Кількість угод	1936	2279	2023
Обсяг угод, млн. дол. США	359272	212961	-

Джерело: [29]

Поряд з тим, що загальні принципи злиттів і поглинань у фінансовому секторі єдині, існують і національні особливості, пов'язані з рівнем економічного розвитку, історичним досвідом, чинним законодавством і сформованим в тій чи іншій країні стилем ведення бізнесу [29].

Найбільш активно процес банківських злиттів і поглинань помітний в США. Банківсько-фінансовий сектор США – найбільший в світі, як за розміром банківських активів, так і за кількістю банківських установ. За даними Асоціації американських банків, число установ, які беруть грошові вклади населення, в США в 4 рази більше, ніж в країнах ЄС, Швейцарії, Канаді та Японії, разом узятих [29].

Протягом останньої чверті століття структура банківської індустрії США зазнала значних змін. По-перше, істотно скоротилося число комерційних банків і ощадних установ. По-друге, різко зросла концентрація банківських активів, розподілених серед невеликого числа великих фінансових підприємств [43].

Важливу роль в процесах консолідації американських банків зіграла лібералізація банківського регулювання в США. Історично ринки банківських послуг окремих штатів були закриті і захищені федеральними законами і регулюючими режимами штатів від проникнення кредитних установ, головні офіси яких розташовані в інших штатах і регіонах [43].

Дерегулювання відкрило дорогу злиття банків на всій території країни, в результаті чого різко зросла загальна кількість угод злиття і поглинання в банківському секторі США. Якщо в 1980-і роки число злиттів знаходилося на рівні 350 банків в рік, то до кінця 90-х ця цифра збільшилася до 550 банків в рік [29].

Важливе місце в процесах злиття і поглинань в США займають банківські холдингові компанії (БХК) – керуючі компанії, які володіють пакетами акцій (в більшості випадків контрольними) юридично самостійних банків або небанківських кредитних установ. Холдингова група утворюється

шляхом фактичної консолідації активів під об'єднаним керівництвом, яке бере на себе виконання штабних функцій по розробці кредитної, депозитної, інвестиційної, податкової та маркетингової стратегії і політики. Іншими словами, відбувається об'єднання зусиль банків в області управління акціонерним капіталом, збільшення кредитного потенціалу, диверсифікації послуг, підвищення якості обслуговування клієнтів, співпраці в сфері міжбанківських відносин і на ринку цінних паперів [29].

Основні позитивні аспекти діяльності банківських холдингів у США, які дозволяють їм залишатися досить перспективною формою об'єднання банків, полягають у наступному [43]:

- холдинги дозволяють банкам-учасникам подолати проблему недостатньої капіталізації;
- створення холдингів дозволяє здійснювати програми по довгостроковому кредитуванню і банківських інвестицій, розподіляючи ризик між учасниками холдингу;
- банки-учасники холдингу менше залежать від регіональної кон'юнктури і змін ситуації на ринку;
- створення холдингу дозволяє економити кошти для придбання контрольних пакетів акцій нових учасників, так як створення холдингу менш капіталомістка процедура в порівнянні з угодами з поглинання банків.

Останнім часом в банківській сфері США можна виділити три основні напрями злиттів [43, с. 201]:

- купівля дрібних банків великими банками;
- покупка бізнесу з метою диверсифікації;
- злиття мегабанків.

У Німеччині злиття і поглинання в банківському секторі обмежувалися тим, що завдяки переважанню моделі універсального банку існували хороші можливості для органічного зростання. Механізмам злиттів і поглинань в Німеччині також перешкоджає галузева структура власності [37, с. 211]:

- висока (близько 75%) частка державної і пайової (взаємна) власності;
- поширеність стратегічних альянсів між фінансовими інститутами, між банками і нефінансовими установами та корпораціями, закріплених взаємною участю в капіталах;
- наявність у банків ключових акціонерів, що звичайно не розглядали великі пакети акцій банків як призначені для продажу.

В економіці Німеччини до числа факторів, що стимулюють довгострокове володіння акціями, була також система оподаткування (зокрема, високий рівень податку на продаж акцій з премією). Основною європейською формою об'єднання, в тому числі банків, традиційно є не злиття і поглинання, а стратегічні альянси [37, с. 212].

Головними перешкодами активізації процесу злиття і поглинань в Японії традиційно були соціально-культурні фактори, в тому числі модель взаємини працівника і фірми, орієнтація на мораль і групова поведінка, принцип консенсусу. У японському суспільстві традиційно ставилися до злиттів і поглинань як до процесів соціально руйнівних і таких, що підриває основи японського суспільства. Це обумовлювало здійснення злиттів, як правило, тільки в випадках, коли це було необхідно для виживання компанії. Японська модель злиття заснована на дотриманні принципу виключної добровільності та солідарної позиції акціонерів, персоналу та профспілок. Структурні особливості японської економіки (перехресна власність і система постійних акціонерів) визначають те, що переважна кількість злиттів і поглинань в Японії є дружніми і полягають шляхом закритих переговорів між керівництвом компаній. [47, с. 72]

Злиття і поглинання в Японії можуть бути поділені на 4 типи [47, с. 73]:

- стратегічні злиття, метою яких є створення великих компаній в ряді галузей;
- придбання «проблемної» компанії (часто компанією – членом тієї ж групи);

- злиття, мета яких – отримання більшої ринкової частки в новій галузі;
- спроби ворожих поглинань (як правило, компанією, яка є великим оператором на ринку цінних паперів, більш дрібної компанії).

Держава відіграє важливу роль в процесах злиття і поглинань, в тому числі стимулюючи придбання неплатоспроможних банків і фірм і злиття в стратегічних галузях, створюючи фонди фінансування злиттів і використовуючи практику адміністративного переконання. На відміну від американської моделі злиттів, обов'язковий елемент якої – скорочення витрат, банківські злиття в Японії традиційно вели до концентрації капіталу, а не до зростання прибутковості банків [47, с. 74].

Типовими характеристиками японської моделі банківських злиттів і поглинань є [47, с. 75]:

1. Концентрація на гармонізації культур. Наприклад, при злитті банків з різними рівнями оплати праці в новому банку може бути встановлений верхній рівень зарплати. Однак можливі і негативні побічні ефекти при реалізації принципу гармонізації культур, що може вилитися у звільненні провідних фахівців.

2. Створення громіздкої структури управління, зокрема виконавчих органів і величезних рад директорів. Наприклад Sumitomo Mitsui оголосив про те, що планує створення ради директорів з 30 чоловік; при злитті Bank of Tokyo і Mitsubishi Bank в 1996 році до ради директорів нового банку входило 67 осіб; в Mizuho заплановано 6 вищих позицій, які відрізняються лише назвами (3 виконавчі директори, 2 голови і 1 президент).

3. Повільний процес прийняття рішень. Наприклад, в – групі, що виникає в результаті оголошеного в 1999 р злиття DKB – Fuji – IBG, за період менше року з моменту оголошення угоди було проведено 100 зустрічей для узгодження різних питань, на кожній з яких було по три співголови.

4. Збереження паралельних підрозділів і робочих місць. Приклад-злиття в 1971 році Dai-Ichi Bank і Nihon Kangyo Bank: у виниклому в його результаті Dai-Ichi Kangyo Bank існувало 2 департаменту з кадрових питань.

Щодо практики реорганізації в Європі, то доречно зауважити, що в законодавстві держав ЄС йдеться щодо спільного підходу і регламентацію реорганізації і ліквідації банківських установ країн, які є членами. В державах ЄС передбачено процес добровільної та примусової ліквідації банківських установ. Добровільна ліквідація можлива в випадку коли банківська установа не є ліквідною. Управлінські або судові органи країни ЄС за місцем походження можуть вирішити реорганізувати або ліквідувати, включаючи при проведенні процесу добровільної ліквідації. В ЄС детально регламентовано процеси реорганізації банківських установ, їхня ліквідація, вилучення ліцензій, подання інформації кредиторам, публікація в Бюро Офіційних Публікацій ЄС та ін. [54].

В процесі злиття чи поглинання перед європейськими банками постають деякі труднощі, зокрема при транскордонних злиттях місцеві органи влади намагаються посилити контроль над ними, а також можуть виникнути перешкоди для іноземних банків, які намагаються придбати місцеві. Оскільки більшість країн ЄС мають розширену межу філій місцевих банків, то іноземному банку досить складно проникнути в цю мережу. Суттєву роль також відіграє довіра клієнтів до «своїх» та «чужих банків», саме тому іноземний банк може не досягнути успіху на певній території лише через відмінну поведінку споживачів банківських продуктів та послуг [54].

Окрім реорганізації у формі злиття чи поглинання на практиці у країнах Європейського Союзу поширеними є форми міжбанківського співробітництва [54]:

- 1) технічне співробітництво – найпростіша форма співробітництва, наприклад, для реалізації спільних досліджень чи обміну стажерами;
- 2) комерційне співробітництво, коли банки надають послуги (наприклад, кредити) клієнтам банків-партнерів;

- 3) створення спільних філій, які спеціалізуються на проведенні тих чи інших операцій;
- 4) співпраця для розробки чи використання нових банківських продуктів, наприклад інвестиційних фондів.
- 5) взаємний обміни пакетами акцій і надання місць представникам банкупартнера у правлінні банку.

Така процедура відбувалась, коли французький Paribas купив 2-процентну участь в капіталі італійського банку Banca Commerciale Italiana, а другий натомість купив 1-процент участі в капіталі Paribas і місце для свого президента у правлінні французького банку [54].

Поміж держав з перехідною економікою найбільш послідовно реформування банківської системи здійснювалася з 1991 року в Польщі та з 1993 року – в Угорщині. За 1995-2005 роки сукупні активи банківського сектора Польщі зросли приблизно в чотири рази – до 587 млрд. злотих. При цьому до 2002 року темпи збільшення активів банків перевершували темпи збільшення ВВП. [20, с. 288].

Аналіз, здійснений спеціалістами МВФ і Всесвітнього банку, засвідчив, що в результаті приватизації, злиття банківських установ із закордонними банківськими установами, переміни будови окремих банківських установ, збільшення зацікавленості колективу, банків, зростання операцій з облігаціями вдалося суттєво збільшити рентабельність діяльності банківської системи в даних державах. Це виявилось в істотному збільшенні розмірів надання кредитів приватній сфері, зменшенні вартості банківських ресурсів, зниженні залежності банківських установ від допомоги центрального банку. У Польщі – 76%, Угорщині - 2/3 активів банків перейшли під контроль до закордонних інвесторів. Приватизація банківських установ була складовою утворення стійкого розвиненого ринку капіталів в цілому і, подібним чином, невідривним елементом створення інституційної бази з метою стрімкого й дієвого розподілення ресурсів економіки. Досягненнями реформ Угорщина і Польща завдячують теж точному встановленню недоліків, які спричинили до

структурної кризи на грошовому та кредитному ринках, і адекватній цільовій спрямованій діяльності з їхнього вирішення. Важливу роль в цьому відіграла ліквідація законодавчих й облікових обмежень, покращення керівництва банками і контролю за ними [20, с. 289].

Для українських процесів злиття та приєднання характерні наступні особливості [27, с. 42]:

- збільшення числа злиттів і поглинань, викликане необхідністю відповідати нормативним вимогам до банків в Україні, використання консолідації як засобу виживання в період кризи, як засіб розширення бізнесу для найбільш успішних і ефективних банків;
- для розвитку філіальної мережі і залучення нових клієнтів;
- розвиток роздрібного бізнесу на базі приєданого банку, виділення його в окремі структури;
- використання прихованих, «сірих» схем об'єднання банків;
- переважання приєдань в якості основної форми реорганізації кредитних організацій і використання проміжних форм придбання контролю над банком-об'єктом.

Запровадження зарубіжного досвіду у сфері злиття та поглинання в Україні можливе, а саме: вливання капіталу уряду як спосіб капіталізації банків, залучення закордонних інвесторів у вітчизняний банківський сектор. Світова практика показує, що в результаті злиття банків розширюється доступ до капіталізації вкладів шляхом збільшення довіри клієнтів щодо добре капіталізованого банку, який створено. Стабілізація банку позитивно впливає також на можливість подолання фінансових потрясінь. Більше того, великий банк може гарантувати економію, яка пов'язана з проведенням операцій. Для прикладу, за шість місяців після злиття Morgan Stanley з Dear Witter, DISCOVER & Co ринкова капіталізація групи виросла приблизно на 50 %. В результаті даного процесу банки отримали доступ до розширеної клієнтської бази, створили сприятливу атмосферу довіри до них та попередили настання

невідворотних заборгованостей та втрати клієнтів. Зрозуміло, що банки, які об'єднуються, прагнуть отримати економію від масштабу [54]:

Використовуючи новітні інформаційні технології банки намагаються розширити географію своєї діяльності, щоб окупити витрати. Злиття чи поглинання банку, який працює в іншому напрямі банківського сектора, створює умови для банку за найкоротший час отримати бажаний результат. [27, с. 45].

Для підвищення конкурентоспроможності українського банківського сектору важливо забезпечити заходи на основі особливостей європейської моделі ринку злиття і поглинання у банківському секторі [27, с.224]:

1. Посиленні ролі держави у процесах злиття і поглинання в українському банківському секторі. Позитивний європейський досвід засвідчує ефективність ролі держави у процесах злиття і поглинання, який найбільше проявився у посткризовий період. Це відобразалося у наданні екстрених кредитів банківським установам, а також у прямому входженні урядів у капітал найбільш проблемних банків. Найбільші трансакції держави у банківському секторі тільки у 2009 р. склали 36,5 млрд євро.

2. Активізації використання при угодах злиття і поглинання спільних підприємств та інших об'єднань банківських груп. Як показує досвід Франції, у спосіб створення спільних підприємств банки з одного боку зберігають контроль над ключовими послугами, а з іншого – використовують ефект масштабу у тих сферах, які зазнали руйнівних наслідків фінансової кризи для економії фінансових ресурсів.

3. Стимулювання угод злиття і поглинання. В період фінансової кризи на європейському банку фіксувалось збільшення кількості придбань традиційними банківськими групами компаній у сфері приватного банкінгу та управління активами, де найбільшими угодами були: купівля компанії Sal. Oppenheim німецьким Deutsche Bank за 1,0 млрд євро; купівля банківською групою Julius Baer швейцарського банку ING Bank за 344 млн євро та

придбання компанією BNY Mellon у банківської групи Lloyds Banking Group інвестиційної компанії Insight Investment Management за 273 млн євро.

4. Розпродаж неключових банківських дочірніх компаній, зазвичай установами, які зазнають труднощів під час кризи. Для України прикладами можуть бути придбання Deutsche Bank комерційного банківського підрозділу ABN AMRO за 700 млн євро; аналогічні угоди у сфері споживчого кредитування (покупка BNP Paribas 25 % Findomestic; покупка Barclays португальського підрозділу споживчого кредитування у Citigroup; покупка Santander польського підрозділу AIG із споживчого кредитування [27, с.223].

5. Інтенсифікація злиття між ощадними банками. Підвищення конкурентоспроможності спостерігалось при злиття двох французьких банків і формування Banque Populaire Caisse d'Épargne (за оцінюваннями експертів, вартість угоди становила 15,0 млрд євро); злиття Yorkshire Building Society та прямого конкурента Chelsea Building Society; придбання Britannia Building Society компанією Cooperative Financial Services; злиття іспанських ощадних банків Caixa Sabadell, Caixa Terrassa та Caixa Manlleu та інші. В цьому аспекті для українського банківського сектору цей досвід є позитивним прикладом реалізації успішного злиття навіть прямих конкурентів, що не тільки не знижує загальну конкуренцію, а й вирішує низку важливих завдань: від підвищення конкурентоспроможності новоствореної установи, до - оздоровлення стану банківського сектору в цілому.

6. Інтенсифікація продажу кредитних портфелів, як важливий засіб збільшення ліквідності та зменшення рівня заборгованості. Європейський досвід продажу непрофільних активів або кредитів низької якості довів високу спроможність цих інструментів для підвищення рівня конкурентоспроможності банків. Європейський досвід є показовим, оскільки на сьогодні на ЄС припадає найбільший ринок кредитних портфелів у світі, який оцінювався за станом на кінець 2011 р. у більше ніж 2,5 трлн. євро непрофільних кредитних портфелів, що складає 6,0 % всіх банківських активів ЄС. Значна частина таких боргів – безнадійні борги, і найбільша частка таких

боргів на балансах банківських установ у Великобританії, Ірландії та Іспанії, які стають найбільш активними ринками для угод з покупки таких портфелів.

7. Стимулювання транскордонних угод злиття в банківському секторі України. Україна, яка активно розвиває міжнародну інтеграцію, може розглядати приклади успішної консолідації в європейському банківському секторі, зумовленої технологічними досягненнями, дерегуляцією та посиленням конкуренції. Консолідація конкурентних переваг українських банків поза національними кордонами є одночасно викликом, але й містить потужні перспективи посилення конкурентоспроможності вітчизняних банків. Водночас практика ЄС доводить, що успішній конкуренції на міжнародному ринку має передувати посилення консолідації банківського сектору в межах національних територій та створення перед тим національних лідерів. При цьому важливо досягти балансу між ризиками збільшення концентрації в банківському секторі та безпосередніми вигодами для банків [27, с.224].

Підвищення концентрації та загроза монополізації ринку мали призвести до перешкоджання регулюючими органами подальшої концентрації та заохочення банків до трансграничних угод про злиття та поглинання. На практиці ж, великі європейські банки зі значної часткою національного ринку навпаки стали об'єктами поглинань з боку іноземних банків, для яких одночасне отримання контролю над лідируючими установами країни було ефективніше за поглинання кількох середніх або невеликих банків для встановлення контролю над банківським ринком країни.

3.2. Напрями удосконалення процесу злиття та поглинання банків України

Розбудова умов забезпечення конкурентоспроможності банків в процесі злиття і поглинання має бути спрямована на забезпечення комплексності проведення реформ. Це передбачає:

- створення на постійній основі в НБУ централізованої системи публічного аналізу угод злиття і поглинання банківських установ;
- створення окремого органу;
- узгодження нормативних правових актів, що діють у сфері злиття і поглинання, на основі міжнародного досвіду;
- підвищення відповідальності банківських інституцій за порушення антимонопольного законодавства;
- інституційне посилення захисту прав вкладників, розроблення прозорих механізмів публічного контролю над злиттям і поглинанням у банківському секторі;
- підвищення інформованості, вкладників та клієнтів банків про угоди злиття і поглинання;
- створення надвеликих банківських установ, з високими системоутворюючими для банківського сектору ризиками;
- впровадження нових принципів антимонопольного законодавства та узгодження із дозвільними механізмами НБУ;
- переорієнтація державного контролю та нагляду з виявлення і покарання недобросовісного поглинання на його профілактику та попередження;
- впорядкування звітності та інших інформаційних вимог щодо банківських установ, які здійснюють злиття і поглинання [26, с.207].

Ринок злиття та поглинання в Україні потребує значних змін, в першу чергу це стосується державного регулювання, а також стандартизація даних

процесів відповідно до міжнародних правил, як наприклад, стандартів, сформованих Європейською комісією.

Відповідно до європейської моделі злиття і поглинання у банківському секторі специфічним є [28].

1. Держава виконує істотну роль у процесах злиття та поглинання. У посткризовий період поширена практика у європейських банків, коли їм надавались екстрені кредити, або уряд сам входив у капітал найбільш проблемних банків.

2. Активне використання в угодах злиття та поглинання спільних підприємств та інших об'єднань банківських груп;

3. Все більша кількість банківських груп купують компанії у сфері приватного банкінгу та управління активами. Як показує досвід Франції, у спосіб створення спільних підприємств банки з одного боку зберігають контроль над ключовими послугами, а з іншого – використовують ефект масштабу у тих сферах, які зазнали руйнівних наслідків фінансової кризи для економії фінансових ресурсів. Даний спосіб був використаний банком *Crédit Agricole* та *Sicaet Société Générale* при створенні спільного підприємства для управління активами, або для управління інтернет-банкінгом на прикладі *Société Générale* та *La Caixa*.

4. Розпродаж неключових банківських дочірніх компаній. Переважно такі операції здійснюють установи, що зазнали вкрай серйозних втрат впродовж фінансової кризи. Для України прикладами можуть бути придбання *Deutsche Bank* комерційного банківського підрозділу *ABN AMRO* за 700 млн євро; аналогічні угоди у сфері споживчого кредитування (покупка *BNP Paribas* 25 % *Findomestic*; покупка *Barclays* португальського підрозділу споживчого кредитування у *Citigroup*; покупка *Santander* польського підрозділу *AIG* із споживчого кредитування).

5. Продаж кредитних портфелів як одна з основних тенденції даного ринку;

6. Підвищення ролі трансграничних угод злиття в банківському секторі ЄС.

Важливою деталлю є підтримання балансу між ризиками збільшення концентрації в банківському секторі та безпосередніми вигодами для банків [28].

Варто звернути увагу, що переносити зарубіжний досвід на українських ринок потрібно з врахуванням особливостей ведення бізнесу в Україні. Без сумніву державне регулювання ринку злиття та поглинання повинно бути, щоб недопустити створення надвеликих банків та викривлення здорової конкуренції. Спірним є момент підвищення ролі трансграничних угод, оскільки досвід минулих років показує, що надто велика частка іноземних банківських груп на території українського ринку створює перешкоди для розвитку вітчизняного банківського сектору. Під пильний контроль потрапляють горизонтальні злиття та поглинання, коли об'єднують незалежні банки, які не були частиною однієї великої групи. В такому випадку можливе порушення норм антимонопольного законодавства [28].

В умовах відсутності дієвого антимонопольного законодавства та достатньої регламентації діяльності державних органів регуляторні інструменти, обрані державними органами, супроводжувалися істотними корупційними та монопольними ризиками. Домінуючими інструментами реалізації політики злиття і поглинання є дозвільні, які є найпростішими з погляду адміністрування інструментами, та, які водночас мають найбільш помітні корупційні ризики. При цьому недостатня прозорість процесів, які супроводжують угоди злиття і поглинання, недостатній захист від недружніх поглинань, а також захист акціонерів істотно знижують конкурентоспроможність банківського сектору України [28].

На сьогодні актуалізувалась потреба забезпечення позитивних структурних змін в банківському секторі; кращому захисті інтересів акціонерів, вкладників та клієнтів банків у процесі злиття і поглинання; публічності і прозорості угод злиття і поглинання; посиленні

конкурентоспроможності банківського сектору, а також підвищенні його міжнародної конкурентоспроможності.

Світовий досвід та порівняльний аналіз країн дозволив зробити висновок про доцільність адаптації окремих елементів в сучасну українську практику. Так, розвинені країни, насамперед – країни ЄС, пройшовши гостру фазу світової економічної і фінансової кризи, на відміну від України, скеровують значні зусилля на забезпечення превентивного механізму упередження аналогічних криз. У зв'язку з цим для України доцільно адаптувати прогресивний досвід та найкращу практику відповідних країн у сфері реалізації політики регулювання фінансової та банківської сфери. У країнах ЄС, де банківська сфера та окремі банки відіграють провідну роль у фінансовій системі, на відміну від багатьох інших країн світу, в тому числі США, удосконалення функціонування банківського сектору та вирішення його найскладніших проблем визначено пріоритетом, від забезпечення якого залежить стабільність та сталість перспективного розвитку [26, с.205].

Реалізація вищенаведених дій відображається у створенні банківського союзу, а також у запровадженні більш жорстких регуляторних вимог до окремих банків, механізмів злиття та поглинання банків, прискоренні імплементації рекомендацій Базельського комітету. Важливу роль в останніх відведено системно значущим банківським установам, які можуть утворюватися за рахунок злиття і поглинання найбільших банківських груп ЄС, а їхній крах за масштабом здатний відтворити останню світову фінансову кризу. Відтак актуалізується потреба докорінного реформування системи, в якій проблеми приватних банківських установ вирішуються коштом державних бюджетів. Аналогічна проблема на сьогодні існує і в Україні. В цьому зв'язку, напрями реформування відносин між банківським сектором і регуляторами фокусуються навколо механізмів зменшення впливу великих банків на загальну фінансову та економічну політику держав та способів скорочення втрат бюджету внаслідок неефективної політики відповідних банків [26, с.208].

Основною метою пропонованих нами рекомендацій є підвищення конкурентоспроможності банків за допомогою регулювання процесу злиття і поглинання. Від реалізації очікується підвищення конкурентоспроможності внаслідок здійснення злиття і поглинання у банківському секторі за допомогою [25, с.354]:

- скорочення операційних витрат банківських установ за рахунок економії витрат;
- створення сприятливих умов злиття і поглинання шляхом оптимізації системи державного регулювання, гармонізації норм антимонопольного законодавства з регуляторними вимогами НБУ;
- забезпечення публічності і прозорості угод злиття і поглинання;
- забезпечення належного інформування акціонерів, клієнтів банку та органи державного управління стосовно угод злиття і поглинання.

Принципами здійснення злиття і поглинання у банківському секторі в контексті підвищення рівня конкурентоспроможності мають бути [26, с.209]:

1. Баланс інтересів вкладників, акціонерів банківської установи і держави. Система регулювання злиття і поглинання у банківському секторі повинна забезпечувати максимально результативний захист прав вкладників та акціонерів банківських установ.
2. Обґрунтованість та результативність здійснення регулювання злиття і поглинання через упровадження обов'язкових процедур незалежного аудиту банківських структур, які знаходяться у процесі злиття і поглинання.
3. Прозорість діяльності державних органів і доступність інформації. Прийняття рішення щодо ліцензування новоствореної банківської установи має здійснюватися в умовах доступності інформації для суспільства та заінтересованих сторін.
4. Мінімізація можливостей недобросовісного поглинання та інсайдерського витоку інформації. В цьому контексті викорінення таких явищ, як конфлікт інтересів, вибіркове застосування права, монопольність поведінки, мають регулюватись у законодавчому полі.

Політика державного регулювання злиття і поглинання у банківському секторі розподіляється на дві основні частини:

- 1) необхідні до виконання вимоги законодавства;
- 2) інструменти регулювання (регуляторні інструменти).

Інструменти регулювання, за допомогою яких забезпечується виконання вимог законодавства, розподіляються на такі категорії:

- 1) дозвільні інструменти, що включають ліцензії, дозволи укладення угоди щодо злиття і поглинання, реєстрації та ін.;
- 2) інструменти контролю, що включають аудит, нагляд, перевірки, розслідування, і пов'язані з ними приписи та санкції [25, с.355].

У чинному законодавстві реалізована система управління ризиками в контрольній діяльності НБУ, що встановлює періодичність планових перевірок залежно від ступеня небезпеки виду діяльності банківських установ і статистики порушень вимог законодавства.

З метою подальшої оптимізації контрольної діяльності НБУ нами пропонуються чітка регламентація питань здійснення державного контролю, а також перехід на повну автоматизацію системи управління ризиками. Це дозволить при реорганізації банків максимально захищати державу та всіх суб'єктів угоди від недобросовісних дій. Також необхідно опрацювати питання застосування альтернативних форм контролю і забезпечення прийнятних рівнів ризику для суб'єктів, які знаходяться у процесі злиття і поглинання (страхування відповідальності, персональні фінансові гарантії, громадський контроль) [25, с.360].

У процесі здійснення контролю та нагляду НБУ особливу увагу необхідно приділити перегляду системи використовуваних санкцій при виявленні порушень у процесі злиття і поглинання. Слід розробити та запровадити систему, яка б упереджувала порушення при реорганізації банків та більш активно використовувала заходи з профілактики порушень у спосіб отримання попереджень про неприпустимість недобросовісної поведінки, проведення консультацій з профілактики істотного викривлення конкуренції

на ринку у випадку істотної монополізації тієї чи іншої сфери, проходження обов'язкових стресс-тестів та інших механізмів. Серед пріоритетів, які потребують вирішення на сьогодні у сфері банківського нагляду, пов'язаних із чинниками, що впливатимуть на ринок злиття і поглинання, на наш погляд потрібно виокремити [26, с.209]:

- підвищення рівня капіталізації банківських установ, які знаходяться у процесі реорганізації;
- удосконалення методичних підходів до регулювання операцій банків, які знаходяться в процесі реорганізації, з пов'язаними особами;
- посилення відповідальності, в тому числі шляхом встановлення її кримінального складника, керівників банків, власників істотної участі та інших пов'язаних осіб за діяльність, що призводить до неплатоспроможності новостворених банків, або банків, які здійснюють реорганізацію;
- оцінювання якості активів банків, які знаходяться в процесі реорганізації з метою визначення потреби у додатковій капіталізації банківських установ та забезпечення максимальної прозорості та оперативності в наданні цієї інформації компетентним органам;
- подальше очищення банківської системи від фінансових установ, які є неплатоспроможними, здійснюють відмивання грошей та не дотримуються вимог законодавства [26, с.209].

При цьому відповідний процес має бути позбавлений маніпуляцій на основі інсайдерської інформації та корупційної складової у спосіб підвищення прозорості, публічного оприлюднення критеріїв, за якими банки визнаються неблагонадійними.

Належне забезпечення регулювання та супроводження процесів реорганізації банків, зокрема злиття і поглинання, в банківському секторі України є важливим завданням НБУ, результативність якого визначає конкурентоспроможність банківського сектору. Пріоритетними заходами, на реалізацію яких мають бути зосереджено зусилля центрального регулятора, можна визначити:

- удосконалення контролю за дотриманням нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу на всіх етапах реорганізації, зокрема злиття і поглинання, банківських установ;
- стимулювання (рекомендаційне) банківських установ до запровадження світових стандартів та кращих практик при реалізації злиття і поглинання;
- запровадження чітких критеріїв злиття і поглинання для забезпечення позитивного впливу на конкуренцію у банківському секторі України та його конкурентоспроможність;
- регулювання угод злиття і поглинання в контексті підвищення параметрів конкурентоспроможності новоствореної банківської установи;
- визначення вимог та обмежень щодо діяльності новоствореної банківської установи в окремих випадках (при наданні суттєвої державної допомоги; злитті державних банків; утворенні надвеликої установи тощо) [25, с.356].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В ході виконання даної роботи було здійснене дослідження процесів злиття та поглинання у банківському секторі України. В результаті дійшли наступних висновків:

1. Злиття та поглинання, які тягнуть за собою появу інтеграційних процесів через об'єднання прав власності на активи, частки в статутному капіталі та ін. Аналізуючи різноманітність підходів до визначення понять «злиття» та «поглинання», варто зазначити, що це – явище багатогранне. Більшість дослідників, використовуючи та визначаючи цю дефініцію, висвітлюють окремі аспекти цього складного явища залежно від цілей, мотивів інтеграції банківських установ та від умов зовнішнього середовища, в якому функціонують банки.

2. Інтеграція має сенс, тільки коли в результаті її проведення виникає ефект синергії, який дає додаткові конкурентні переваги в сфері фінансів, управління. У свою чергу, відсутність синергетичного ефекту може бути викликана поганою організацією угоди, а також технологічною несумісністю, що поглинається, потребам основної компанії. У висновку, можна сказати, що угоди злиття та поглинання є частиною корпоративної стратегії банків і обумовлені впливом як зовнішніх чинників, які передбачають глобалізацію, так і внутрішніх, які передбачають посилення позицій на ринку, зростання прибутковості та одержання інших конкурентних переваг.

3. ПАТ «ПУМБ» входить до першої групи банків за розміром активів і регулятивного капіталу. Зараз він в десятці найбільш прибуткових і надійних банків України за підсумками 2019 року. ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» був націлений на масовий сегмент кредитування: це кредити без застави, якими люди користуються для покупки товарів народного споживання, це точки продажів і кредитування в магазинах. ПАТ «Банк Ренесанс Капітал» і ПАТ «ПУМБ» мали різні стратегії, саме тому було цікаво спостерігати за кінцевим результатом їх злиттям. В результаті угоди М&А планувалося отримання

наступних результатів: зменшення витрат; збільшення регулятивного капіталу; поєднання продажів та обслуговування; досвід двох команд; підняття рейтингів банків по активах; розширення географії присутності.

4. Ефект синергії став найважливішим обґрунтуванням зацікавленості менеджерів і власників банків у проведенні реорганізації. Ефект синергії з позиції вартості – це додаткові економічні переваги, які створюють додаткову вартість, яка перевищує адитивну вартість банків, що об'єднуються, за рахунок використання можливостей кількох банків..

5. Для підвищення конкурентоспроможності українського банківського сектору корисною є адаптація елементів європейського досвіду стимулювання злиття і поглинання у спосіб посилення якісної ролі держави у процесах злиття і поглинання, що найбільш актуально у періоди криз; розширення форми участі банків в угодах злиття і поглинання, зокрема через створення спільних підприємств та інших об'єднань банківських груп; а також загального стимулювання процесів злиття і поглинання у банківському секторі.

6. Розбудова умов забезпечення конкурентоспроможності банків в процесі злиття і поглинання має бути спрямована на забезпечення комплексності проведення реформ. Це передбачає: створення на постійній основі в НБУ централізованої системи публічного аналізу угод злиття і поглинання банківських установ; узгодження нормативних правових актів, що діють у сфері злиття і поглинання, на основі міжнародного досвіду; підвищення відповідальності банківських інституцій за порушення антимонопольного законодавства, які спричинили збитки для вкладників, акціонерів та клієнтів; інституційне посилення захисту прав вкладників, розроблення прозорих механізмів публічного контролю над злиттям і поглинанням у банківському секторі; упередження створення надвеликих банківських установ, з високими системоутворюючими для банківського сектору ризиками; впровадження нових принципів антимонопольного законодавства та узгодження із дозвільними механізмами НБУ; переорієнтація

державного контролю та нагляду з виявлення і покарання недобросовісного поглинання на його профілактику та попередження; удосконалення нормотворення на основі аналізу регуляторного впливу і публічного обговорення проектів нормативних правових актів у сфері злиття і поглинання банківських установ; впорядкування звітності та інших інформаційних вимог щодо банківських установ, які здійснюють злиття і поглинання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко И.А. Оценка экономического эффекта при слияниях и поглощениях / И.А. Бабенко, В.Ф. Бадюков // Вестник тихоокеанского государственного университета. – 2015. – №2(37). – с.185-190
2. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с.
3. Бегаева А.А. Корпоративные слияния и поглощения: проблемы и перспективы правового регулирования / А.А. Бегаева. – М.: Инфотропик Медиа, 2016. – 132 с.
4. Вишненко Л.В Украинские слияние и поглощения / Л.В. Вишненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/printable>
5. Вовчак О. Д. Реструктуризація вітчизняних комерційних банків: монографія / О. Д. Вовчак, К. Старовойт-Білоник, О. Барановський, О. Лапко, Т. Гірченко; ред.: О. Д. Вовчак; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К.: УБС НБУ, 2013. – 430 с.
6. Горбатюк Л. А. Оцінка ефективності злиттів і поглинань банків в Україні / Л. А. Горбатюк // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць – К.: КНЕУ, 2013. – Вип. 29. – С. 370-381
7. Горбатюк Л.А. Злиття та поглинання у банківському секторі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2015/Horbatyuk.doc>
8. Гребинская О. Слияния и поглощения банков — кто выигрывает? [Электронный ресурс] / UBR. — Режим доступа: <http://blog.ubr.ua/finansy/sliianiia-i-poglosheniia-bankovkto-vyigryvaet-8106>,
9. Депамфилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании. Процесс, инструментарий, примеры из практики, ответы на вопросы / Д. Депамфилис; пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2017. – 960 с.

10. Змінено частку власників акцій ПАТ «Кредитпромбанк», які володіють 10 і більше відсотків від статутного капіталу банку / Пресслужба кредитпромбанку. – 2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kreditprombank.com/ua/about/news/show/134>.

11. Зарипов А. Н. Классификация основных типов слияния и поглощения банков. [Электронный ресурс] / Каталог статей и учебных пособий «JourClub». — Режим доступа: <http://www.jourclub.ru/13/887/>, свободный.

12. Зарипов А.Н. Эффективность интеграции банков после слияния или поглощения / А.Н. Зарипов // Банковские услуги. – 2013. – № 11. – С. 11-14.

13. Зачем объединяются украинские банки? [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.securities.com/doc.html?pc=UA&doc_id=286444527

14. Игнатишин Ю.В. Слияния и поглощения: стратегия, тактика, финансы / Ю. В. Игнатишин. – СПб.: Питер, 2015. – 208 с.

15. Иванов Ю.Б. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби / Ю.Б. Иванов, О.Ю. Иванова // Проблеми економіки. – Х. : Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2014. – № 4. – С. 121–128.

16. Карчева Г.Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Г. Т. Карчева; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 520 с.

17. Киперман Г.Я. Инновации как способ повышения конкурентоспособности// Креативная экономика. - 2014. - № 3 (87). – с. 58-74.

18. Кириченко О. А. Деякі аспекти злиття та поглинання компаній у світлі побудови нової інтеграційної системи економіки / О. А. Кириченко, Е. В. Ваганова // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 2 (92). – С. 45–56

19. Коренєва О. Стан капіталізації банківської системи України та оцінка можливостей покриття банківських ризиків капіталом / О. Коренєва, Я. Кузніченко // Вісник Національного банку України. – 2013. – №10. – С. 43–49.

20. Кулаков А. Е. Управление активами и пассивами банка. — М., 2014. — 355 с.

21. Максименко А.В. Тенденції та стратегічні мотиви злиття і поглинання міжнародних корпорацій / А.В. Максименко // Економічний часопис-XXI. – 2016. – Вип. 9–10 (1). – С. 11–141.

22. Маршалл Дж. Ф., Бансал В. К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям. / Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 784 с.

23. Медведкова Н. С. Угоди про злиття та поглинання у банківському секторі економіки України / Н. С. Медведкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk_files/2009/2009_05/09_05_17.pdf

24. Міжнародний бізнес: [підручник] / В.А. Вергун, А.І. Кредісов, О.І. Ступницький [та ін.]; за ред. проф. В.А. Вергун. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 810 с.

25. Мусій Я. М. Методичні підходи оцінювання впливу злиття і поглинання на конкурентоспроможність банківського сектору / Я. М. Мусій // Економіка та підприємництво: зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – 2012. – Вип. 28. – С. 353-362

26. Мусій Я. М. Злиття і поглинання у банківському секторі як фактор підвищення його капіталізації / Я. М. Мусій // Соціально-економічні трансформації в умовах глобалізації: світовий та вітчизняний виміри: Матеріали науково-практичної конференції (м. Херсон, 1-2 березня 2013 р.) – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 207-209

27. Мусій, Я. М. Особливості злиття і поглинання у банківському секторі ЄС: висновки для України [Текст] / Ярослав Мирославович Мусій// Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо- поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2017. – Том 13. – С. 223-229

28. Названо дату злиття двох великих українських банків: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.news/ua/nazvano-datu-zlyttya-dvoh-velykyh-ukrayinskyh-bankiv/>

29. Особливості злиття і поглинання у банківському секторі ЄС: висновки для України // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 13. – 453 с.

30. Огляд М&А угод в Україні у 2018 році. Лютий 2019 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/sadovnychy/ma-2018-kpmg>

31. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

32. Офіційний сайт ПАТ «ПУМБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pumb.ua>

33. Офіційний сайт АТ «Альфа-Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alfabank.ua/>

34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 „Об’єднання підприємств”, зі змінами та доповненнями, від 28.01.2000 р. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. №163 // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №13. – С.70-72.

35. Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників Затверджено Постановою Правління Національного банку України 27.06.2008 № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08>

36. Присяжник Ю. Ю. Удосконалення процесів злиття і поглинання банків України [Текст] / Ю. Ю. Присяжник // Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – 2010. – № 1. – С. 149–152

37. Присяжник Ю.Ю. Злиття та поглинання комерційних банків:

механізми реалізації і принципи застосування // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип.20.7 – С.209-218

38. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

39. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

40. Про захист економічної конкуренції Закон України від 11.01.2001 № 2210-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

41. Про порядок введення в дію Закону України "Про господарські товариства" Постанова Верховної Ради України від 19.09.1991 № 1577-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1577-12>

42. Радова Н. В. Пріоритети консолідації банківського капіталу в посткризовий період / Н. В. Радова // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – №1(10). – С. 55–60

43. Рид С. Искусство слияний и поглощений / С. Рид, А. Лажу. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2014. – 958с.

44. Рогожина Н. Р. Изменения в американском банковском секторе: консолидация и эффективность / Н. Р. Рогожина // РЖ США – Канада. Экономика, политика, культура. – 2012. – № 2. – С. 55-70

45. Росс С. Основы корпоративных финансов: ключ к успеху коммерческих организаций / С.Росс, Р. Вестерфильд. Б. Джордан. – М.: Лаборатория базовых знаний, 2010. – 720с

46. Сало І.В. Система управління конкурентоспроможністю банку / І.В. Сало, О.В. Мірошніченко // Актуальні проблеми економіки. – 012. – №5 (131). – С.279-286

47. Сіденко С. Стратегія і тактика міжнародних злиттів і поглинань / С.

Сіденко, Д. Кір'яков // Міжнародна економічна політика. – 2012. – № 1–2. – С. 55–82.

48. Слав'юк Р. А. Вплив адекватності капіталу на показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Р. А. Слав'юк // Регіональна економіка. – 2013. – № 4. – С. 80-85

49. Семко О. А. , Перспективи розвитку сучасних форм реорганізації та реструктуризації банківських установ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1517/1/Semko%20O.A.%20%20BSzm-51.pdf>

50. Слияния и поглощения: путеводитель по рынку профессиональных услуг / [сост. П. Шура]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004 . – 192 с.

51. Тарасова О. В. Проблеми та перспективи ринку злиття та поглинання банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10023/1/35.pdf>

52. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: [колективна монографія] / За ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 316 с.

53. Український ринок М&А: підсумки 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.stockworld.com.ua/ru/column/ukrayins-kii-rinok-m-a-pidsumki-2017-roku#StockWorld>

54. Український ринок М&А-2017 – тенденції та очікування // Новини РБК-Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/print/show/ukrainskiy-rynok-m-a-2016-tendentsii-i-ozhidaniya-18042017161500>

55. Федорова Е. С. Банковские слияния и поглощения: сущность и мотивы. // Молодой ученый. — 2018. — №17. — С. 351–354.

56. Чередин Е.В. Слияние и поглощения в банковской сфере: международный опыт и российская практика : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук / Е.В. Чередин / Санкт-Петерб. гос. ун-т экономики и финансов. – СПб., 2001. – 26 с

57. Чурило П. Стан здійснення угод злиття і поглинання в банківській системі України / П. Чурило // Зб. наук. пр. : Пробл. підвищ. ефект. інфрастр. . – К.: НАУ. – 2018. – Вип. 27. – С. 161-174

58. Чурило П.Б. Наслідки процесів злиття і поглинання в банківській системі України / П.Б. Чурило // Інвестиції: практика та досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2009/12.pdf

59. Шапошников К.С. Сучасні тенденції злиття і поглинання в банківському секторі національної економіки / К.С. Шапошников // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – Вип. 1. – С. 55–58.

60. Шутаева. Е.А. Транснациональные банки в условиях финансовой глобализации / Е.А. Шутаева, В.В. Побирченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2017. – Т. 22 (61). – № 1. – С. 149–164.

61. Яременко Н.С. М&А в банківському секторі України: останні тенденції / Н.С. Яременко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=705>

62. Amel D. Consolidation and efficiency in the financial sector: a review of the international evidence / D. Amel, C. Barnes, F. Panetta, C. Salleo // Journal of Banking and Finance [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378426603002759>

63. Announced Mergers & Acquisitions: Banks, 1985–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ima-institute.org>

64. Buch C. Banking Globalization: International Consolidation and Mergers in Banking // IAW Discussion Papers. Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung / C. Buch, G. DeLong. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iaw.edu/RePEc/iaw/pdf/iaw_dp_38.pdf

65. Bankografo+ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://plus.bankografo.com/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Хронологічний розвитку українського ринку злиття та поглинання

Період	Характеристика
1993-1998	Приватизація держмайна. Покупка акцій колективів підприємства за низькими цінами (специфічний тип рейдерства). Формування бази для розвитку угод злиття та поглинання
1998-2003	Розподіл майна після кризового 1998 р. Зародження ринку M&A угод. Підвищення уваги до найбільш прибуткових галузей
2003-2005	Економічний ріст. Активізація ринку злиття та поглинань. Участь держави на ринку M&A угод
2005-2007	Пік активності ринку M&A угод. Активне входження іноземних інвесторів у вітчизняний банківський сектор
2007-2010	Економічна криза у світі. Скорочення обсягів операцій злиття а поглинання. Падіння інтересів зарубіжних інтересів до вітчизняного бізнесу
2010-2013	Поява нових тенденцій на ринку M&A угод. Зміна інвестиційних пріоритетів
2013-сьогодення	Дестабілізація політичного економічного середовища. Сповільнення ринку злиття та поглинань. Висока недовіра до банківського сектору

Джерело: [6, с.373]

ДОДАТОК Б

Основні показники діяльності ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр. (тис. грн.)

Таблиця Б.1

Показник	2014	2015	Відхилення 2015 р. до 2014 р.		2016	Відхилення 2016 р. до 2015 р.		2017	Відхилення 2017 р. до 2016 р.		2018	Відхилення 2018 р. до 2017 р.	
			+/-	%		+/-	%		+/-	%		+/-	%
Загальні активи	3743 1279	3764 4091	212 812	0.57	4455 2608	690 851 7	18. 35	4653 2329	197 972 1	4.4 4	4986 5191	333 286 2	7.1 6
Кредитний портфель	2835 5608	2628 7616	- 206 799 2	- 7.29	2475 5755	- 153 186 1	- 5.8 3	2549 5599	739 844	2.9 9	2724 4297	174 869 8	6.8 6
Загальні зобов'язання	3189 9637	3397 7442	207 780 5	6.51	4050 4313	652 687 1	19. 21	4165 9069	115 475 6	2.8 5	4354 7322	188 825 3	4.5 3
Власний капітал	5531 642	3666 349	- 186 529 3	- 33.7 2	4048 295	381 946	10. 42	4873 260	824 965	20. 38	4986 5191	4.5E +07	923 .24
Статутний капітал	3427 350	3294 492	- 132 858	- 3.88	3294 492	0 0	0 0	3294 492	0 0	0 0	3294 492	0 0	0 0
- процентні доходи	4988 555	5247 732	259 177	5.2	5045 757	- 201 975	- 3.8 5	5162 044	116 287	2.3	6533 279	137 123 5	26. 56
- процентні витрати	2643 865	3101 233	457 368	17.3	2913 481	- 187 752	- 6.0 5	2153 448	- 760 033	- 26. 09	2451 479	298 031	13. 84
Чистий процентний дохід	2344 690	2146 499	- 198 191	- 8.45	2132 276	- 142 23	- 0.6 6	3008 596	876 320	41. 1	4122 722	111 412 6	37. 03
Резерв під зменшення корисності кредитів	2862 519	4821 208	195 868 9	68.4 3	1342 526	- 347 868 2	- 72. 15	1156 679	- 185 847	- 13. 84	4553 05	- 701 374	- 60. 64
Чистий прибуток	- 1358 06	- 1752 470	- 161 666 4	119 0.42	3670 11	211 948 1	- 120 .94	7858 27	418 816	114 .12	2008 508	122 268 1	155 .59

Джерело: систематизовано автором за даними Річного звіту ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр. [32]

ДОДАТОК В

Структура активів ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр.

Таблиця В.1

Показники	31.12.2014		31.12.2015		31.12.2016		31.12.2017		31.12.2018	
	абс., тис. грн.	пито ма вага, %	абс., тис. грн.	пито ма вага, %	абс., тис. грн.	пито ма вага, %	абс., тис. грн.	пито ма вага, %	абс., тис. грн.	пито ма вага, %
Грошові кошти в касі та в дорозі	105391 5	2,8	124444 2	3,1	116236 8	2,6	149921 0	3.23	194348 2	3.9
Заборгован ість кредитних установ	399767 9	10,7	518138 4	13,8	677548 6	15,2	554731 6	11.94	559422 6	11.22
Цінні папери банку до погашення	0	0	263387	0,7	277873	0,6	162887	0.35	93200	0.19
Цінні папери на продаж	194738 4	5,2	232049 4	6,2	913265 5	20,5	102334 89	22.02	0	
Кредити та заборгован ість клієнтів	283556 08	75,8	262876 16	69,8	247557 55	55,6	254270 64	54.72	272442 97	54.64
Основні засоби і нематеріал ьні активи	136594 9	3,6	120902 3	3,2	121339 5	2,7	125379 5	2.7	141562 3	2.84
Інвестицій на нерухоміст ь	96151	0,4	188554	1,0	185857	1,4	149347	0.32	71876	0.14
Інші активи	577011	1,5	383496	2,2	626795	1,4	219068 6	4.72	135024 87	27.07
Активи (разом)	374312 79	100	376440 91	100	445526 08	100	464637 94	100	498651 91	100

Джерело: систематизовано автором за даними Річного звіту ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр. [32]

ДОДАТОК Г

Звіт про фінансовий стан ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 рр [32]

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2014 року
 (у тисячах гривень)

	Прим.	2014 рік	2013 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та в дорозі	6	1 022 793	1 319 650
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1 510 619	1 452 545
Заборгованість інших банків	8	2 642 181	2 765 063
Кредити клієнтам	9	26 888 859	20 942 165
Цінні папери в торговому портфелі		-	346 387
Інвестиційні цінні папери, наявні для продажу	10	1 947 384	2 845 560
Поточний актив з податку на прибуток		35 187	13 201
Інші активи	12	361 295	503 608
Основні засоби	11	1 305 344	1 199 511
Інвестиційна власність	11	96 151	82 939
Нематеріальні активи	11	153 074	130 074
Інвестиції в дочірні компанії	10	295 051	295 051
Всього активів		36 257 938	31 895 754
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	1 190 046	1 062 916
Заборгованість перед іншими банками	14	446 326	1 390 991
Кошти клієнтів	15	24 986 657	20 932 311
Випущені єврооблігації	16	3 272 979	1 989 283
Випущені облігації		-	109
Інші позикові кошти	17	25 725	90 939
Інші зобов'язання	18	230 851	271 343
Відстрочене податкове зобов'язання	27	104 032	129 401
Субординований борг	19	492 825	486 385
Всього зобов'язань		30 749 441	26 353 678
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 427 350	3 427 350
Емісійний дохід		56 798	56 798
Резерв об'єднання		34 266	34 266
Резерв переоцінки основних засобів		642 188	597 471
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу		17 873	(30 010)
Нерозподілений прибуток		1 330 022	1 456 201
Всього власного капіталу		5 508 497	5 542 076
Всього зобов'язань та власного капіталу		36 257 938	31 895 754

Підписано від імені Правління 17 квітня 2015 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевін (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Продовження додатку Г

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2015 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2015 рік	2014 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та в дорозі	6	1 244 442	1 053 915
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	897 908	1 513 095
Заборгованість інших банків	8	4 283 476	2 484 584
<i>Цінні папери</i>			
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку	9	263 387	-
- наявні для продажу	9	2 320 493	1 947 384
Кредити клієнтам	10	26 287 616	28 355 608
Поточний актив з податку на прибуток		45 405	37 585
Інші активи	12	383 496	404 926
Основні засоби	11	1 209 023	1 365 946
Інвестиційна власність	11	188 554	96 151
Нематеріальні активи	11	243 299	172 085
Відстрочений податковий актив	27	276 992	-
Всього активів		37 644 091	37 431 279
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	485 426	1 190 046
Заборгованість перед іншими банками	14	224 827	244 119
Кошти клієнтів	15	27 584 757	26 272 519
Випущені єврооблігації	16	4 722 461	3 272 979
Інші позикові кошти	17	26 289	25 725
Інші зобов'язання	18	441 508	295 679
Відстрочене податкове зобов'язання	27	-	105 745
Субординований борг	19	492 174	492 825
Всього зобов'язань		33 977 442	31 899 637
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 294 492	3 427 350
Емісійний дохід	21	101 660	56 798
Резерв об'єднання	21	-	34 266
Резерв переоцінки основних засобів	21	538 213	642 188
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	21	(2 153)	17 873
Резервний фонд	21	1 475 430	-
(Непокритий збиток)/Нерозподілений прибуток		(1 740 993)	1 353 167
Всього власного капіталу		3 666 649	5 531 642
Всього зобов'язань та власного капіталу		37 644 091	37 431 279

Підписано від імені Правління 31 березня 2016 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

Продовження додатку Г

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2016 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2016 рік	2015 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 162 368	1 244 442
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1 213 522	897 908
Заборгованість інших банків	8	5 561 964	4 283 476
<i>Цінні папери:</i>	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		277 873	263 387
- наявні для продажу		9 132 655	2 320 493
Кредити клієнтам	10	24 755 755	26 287 616
Поточний актив з податку на прибуток		45 405	45 405
Інші активи	12	528 517	383 496
Основні засоби	11	1 213 395	1 209 023
Інвестиційна власність	11	185 857	188 554
Нематеріальні активи	11	287 578	243 299
Відстрочені податкові активи	28	187 719	276 992
Всього активів		44 552 608	37 644 091
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	-	485 426
Заборгованість перед іншими банками	14	1 147 889	224 827
Кошти клієнтів	15	33 185 516	27 584 757
Випущені депозитні сертифікати	16	691 371	-
Випущені єврооблігації	17	4 290 540	4 722 461
Інші позикові кошти	18	18 995	26 289
Інші зобов'язання	19	679 252	441 508
Субординований борг	20	490 750	492 174
Всього зобов'язань		40 504 313	33 977 442
Власний капітал			
Акціонерний капітал	22	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід	22	101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів	22	509 866	538 213
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	22	30 155	(2 153)
Резервний фонд	22	1 475 430	1 475 430
Непокритий збиток	22	(1 363 308)	(1 740 993)
Всього власного капіталу		4 048 295	3 666 649
Всього зобов'язань та власного капіталу		44 552 608	37 644 091

Підписано від імені Правління 13 березня 2017 року

С.П. Черненко (Голова Правління)



Продовження додатку Г

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2017 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2017 рік	2016 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 499 210	1 162 368
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1 178 795	1 213 522
Заборгованість інших банків	8	5 547 316	5 561 964
Цінні папери:	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		162 887	277 873
- наявні для продажу		10 233 489	9 132 655
Кредити клієнтам	10	25 495 599	24 755 755
Поточний актив з податку на прибуток		2 405	45 405
Інші активи	12	697 098	528 517
Основні засоби	11	1 253 795	1 213 395
Інвестиційна власність	11	149 347	185 857
Нематеріальні активи	11	300 003	287 578
Відстрочені податкові активи	27	12 385	187 719
Всього активів		46 532 329	44 552 608
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	13	865 004	1 147 889
Кошти клієнтів	14	37 194 276	33 185 516
Випущені депозитні сертифікати	15	187 194	691 371
Випущені єврооблігації	16	1 915 014	4 290 540
Інші позикові кошти	17	11 193	18 995
Інші зобов'язання	18	996 732	679 252
Субординований борг	19	489 656	490 750
Всього зобов'язань		41 659 069	40 504 313
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід	21	101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів	21	484 116	509 866
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	21	69 293	30 155
Резервний фонд	21	1 475 430	1 475 430
Непокритий збиток	21	(551 731)	(1 363 308)
Всього власного капіталу		4 873 260	4 048 295
Всього зобов'язань та власного капіталу		46 532 329	44 552 608

Підписано від імені Правління 29 березня 2018 року



С.П. Черненко (Голова Правління)



Продовження додатку Г

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2018 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік (перераховано)
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 943 482	1 499 210
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	743 346	1 178 795
Заборгованість інших банків	8	5 594 226	5 547 316
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	93 200	162 887
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	11 560 514	–
Цінні папери, наявні для продажу	9	–	10 233 489
Кредити клієнтам	10	27 244 297	25 427 064
Поточний актив з податку на прибуток		–	2 405
Інші активи	13	631 513	697 098
Основні засоби	11	1 415 623	1 253 795
Інвестиційна власність	11	71 876	149 347
Нематеріальні активи	11	320 632	300 003
Право користування активами	12	246 482	–
Відстрочені податкові активи	30	–	12 385
Всього активів		49 865 191	46 463 794
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	14	1 002	–
Заборгованість перед іншими банками	15	697 452	865 004
Кошти клієнтів	16	39 780 153	37 194 276
Випущені депозитні сертифікати	17	832 460	187 194
Випущені єврооблігації	18	–	1 915 014
Інші позикові кошти	19	–	11 193
Зобов'язання з оренди	20	267 402	–
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		62 242	–
Відстрочене податкове зобов'язання	30	15 636	–
Інші зобов'язання	21	1 402 830	996 732
Субординований борг	22	488 145	489 656
Всього зобов'язань		43 547 322	41 659 069
Власний капітал	24		
Акціонерний капітал		3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід		101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів		474 735	484 116
Резерв переоцінки цінних паперів		(24 753)	69 293
Резервний фонд		1 475 430	1 475 430
Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)		996 305	(620 266)
Всього власного капіталу		6 317 869	4 804 725
Всього зобов'язань та власного капіталу		49 865 191	46 463 794

Підписано від імені Правління 20 березня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

ДОДАТОК Д

Звіт про фінансові результати ПАТ «ПУМБ» за 2014-2018 р. [32]

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Окремий звіт про фінансові результати за 2014 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2014 рік	2013 рік
Процентні доходи	23	4 552 508	3 370 044
Процентні витрати	23	(2 481 513)	(1 836 150)
Чисті процентні доходи	23	2 070 995	1 533 894
Резерв під знецінення кредитів	8,9	(2 611 040)	(516 998)
Чистий процентний (збиток)/ дохід після вирахування резерву під знецінення кредитів		(540 045)	1 016 896
Комісійні доходи	24	802 787	764 698
Комісійні витрати	24	(368 868)	(272 864)
Чистий комісійний дохід	24	433 919	491 834
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою		504 531	24 678
Результат від переоцінки іноземної валюти		945 906	(506)
Чистий прибуток від інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу		36 999	4 620
Чистий збиток від інвестиційних цінних паперів в торговому портфелі		(160 283)	(13 552)
(Відрахування до резерву) / Розформування резерву на покриття збитків за зобов'язаннями, пов'язаними з кредитуванням	30	(8 648)	2 742
Прибуток за вирахуванням збитків від переоцінки інвестиційної власності		11 610	2 533
(Збиток)/ Прибуток за вирахуванням збитків від похідних фінансових інструментів		(311 037)	48 464
Інші доходи	25	125 195	56 112
Операційний дохід		1 038 147	1 633 821
Операційні витрати	26	(1 215 710)	(992 916)
(Збиток)/ Прибуток до оподаткування		(177 563)	640 905
Пільга / (витрати) з податку на прибуток	27	37 060	(131 160)
Чистий (збиток)/ прибуток за рік		(140 503)	509 745
(Збиток)/ Прибуток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	33	(9,81)	35,59

Підписано від імені Правління 17 квітня 2015 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О.Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полецьук (Головний бухгалтер)

Продовження додатку Д

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансові результати за 2015 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2015 рік	2014 рік
Процентні доходи	23	5 247 732	4 988 555
Процентні витрати	23	(3 101 233)	(2 643 865)
Чисті процентні доходи		2 146 499	2 344 690
Резерв під знецінення кредитів	8, 10	(4 821 208)	(2 862 519)
Чисті процентні збитки після вирахування резерву під знецінення кредитів		(2 674 709)	(517 829)
Комісійні доходи	24	1 222 954	1 114 199
Комісійні витрати	24	(313 665)	(280 084)
Чисті комісійні доходи		909 289	834 115
<i>Чисті прибутки від операцій з іноземними валютами</i>			
- торгові операції		587 132	507 729
- курсові різниці		940 275	951 624
<i>Чисті прибутки/(збитки) від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток</i>			
- торгові операції		4 752	(160 238)
- зміна справедливої вартості		11 373	-
<i>Чисті (збитки)/прибутки від цінних паперів, наявних для продажу</i>			
- торгові операції		(2 426)	36 999
- збитки від зменшення корисності		(1 519)	-
Збиток за вирахуванням прибутку від переоцінки інвестиційної власності	11	(44 243)	11 610
Чисті збитки від похідних фінансових інструментів		(332 246)	(311 037)
Чистий збиток від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті	10	(29 346)	-
Відрахування до резерву на покриття збитків за зобов'язаннями, пов'язаними з кредитуванням	30	(22)	(8 648)
Інші доходи	25	121 868	132 712
Операційний (збиток)/дохід		(509 822)	1 476 992
Операційні витрати	26	(1 645 628)	(1 650 015)
Збиток до оподаткування		(2 155 450)	(173 023)
Дохід з податку на прибуток	27	402 980	37 217
Чистий збиток за рік		(1 752 470)	(135 806)
Збиток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	33	(122,35)	(9,48)

Підписано від імені Правління 31 березня 2016 року

С.П. Черненко (Голова Правління)



ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2016 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2016 рік	2015 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 162 368	1 244 442
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1 213 522	897 908
Заборгованість інших банків	8	5 561 964	4 283 476
<i>Цінні папери:</i>	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		277 873	263 387
- наявні для продажу		9 132 655	2 320 493
Кредити клієнтам	10	24 755 755	26 287 616
Поточний актив з податку на прибуток		45 405	45 405
Інші активи	12	528 517	383 496
Основні засоби	11	1 213 395	1 209 023
Інвестиційна власність	11	185 857	188 554
Нематеріальні активи	11	287 578	243 299
Відстрочені податкові активи	28	187 719	276 992
Всього активів		44 552 608	37 644 091
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	-	485 426
Заборгованість перед іншими банками	14	1 147 889	224 827
Кошти клієнтів	15	33 185 516	27 584 757
Випущені депозитні сертифікати	16	691 371	-
Випущені єврооблігації	17	4 290 540	4 722 461
Інші позикові кошти	18	18 995	26 289
Інші зобов'язання	19	679 252	441 508
Субординований борг	20	490 750	492 174
Всього зобов'язань		40 504 313	33 977 442
Власний капітал			
Акціонерний капітал	22	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід	22	101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів	22	509 866	538 213
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	22	30 155	(2 153)
Резервний фонд	22	1 475 430	1 475 430
Непокритий збиток	22	(1 363 308)	(1 740 993)
Всього власного капіталу		4 048 295	3 666 649
Всього зобов'язань та власного капіталу		44 552 608	37 644 091

Підписано від імені Правління 13 березня 2017 року

С.П. Черненко (Голова Правління)



ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2017 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2017 рік	2016 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1 499 210	1 162 368
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1 178 795	1 213 522
Заборгованість інших банків	8	5 547 316	5 561 964
Цінні папери:	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		162 887	277 873
- наявні для продажу		10 233 489	9 132 655
Кредити клієнтам	10	25 495 599	24 755 755
Поточний актив з податку на прибуток		2 405	45 405
Інші активи	12	697 098	528 517
Основні засоби	11	1 253 795	1 213 395
Інвестиційна власність	11	149 347	185 857
Нематеріальні активи	11	300 003	287 578
Відстрочені податкові активи	27	12 385	187 719
Всього активів		46 532 329	44 552 608
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	13	865 004	1 147 889
Кошти клієнтів	14	37 194 276	33 185 516
Випущені депозитні сертифікати	15	187 194	691 371
Випущені єврооблігації	16	1 915 014	4 290 540
Інші позикові кошти	17	11 193	18 995
Інші зобов'язання	18	996 732	679 252
Субординований борг	19	489 656	490 750
Всього зобов'язань		41 659 069	40 504 313
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3 294 492	3 294 492
Емісійний дохід	21	101 660	101 660
Резерв переоцінки основних засобів	21	484 116	509 866
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	21	69 293	30 155
Резервний фонд	21	1 475 430	1 475 430
Непокритий збиток	21	(551 731)	(1 363 308)
Всього власного капіталу		4 873 260	4 048 295
Всього зобов'язань та власного капіталу		46 532 329	44 552 608

Підписано від імені Правління 29 березня 2018 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

Продовження додатку Д

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансові результати за 2018 рік

(у тисячах гривень)

	Прим.	2018 рік	2017 рік (перераховано)
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	26	6 533 279	5 146 005
Інші процентні доходи		40 922	32 082
Процентні витрати	26	(2 451 479)	(2 153 448)
Чисті процентні доходи		4 122 722	3 024 639
Витрати на формування резерву під кредитні збитки	8, 9, 10, 13, 33	(455 305)	(1 156 679)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву під очікувані кредитні збитки		3 667 417	1 867 960
Комісійні доходи	27	1 988 679	1 643 649
Комісійні витрати	27	(483 180)	(459 645)
Чисті комісійні доходи		1 505 499	1 184 004
<i>Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:</i>			
- торгові операції		297 452	286 448
- курсові різниці		(47 926)	17 045
<i>Чисті збитки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток:</i>			
- торгові операції		(39)	(5)
- зміна справедливої вартості		(794)	(5 180)
<i>Чисті прибутки від цінних паперів, наявних для продажу:</i>			
- торгові операції		-	3 258
<i>Чисті прибутки від цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:</i>			
- торгові операції		21 382	-
Чистий (збиток)/прибуток від переоцінки інвестиційної власності	11	(449)	3 582
Чистий прибуток від похідних фінансових інструментів		137 184	82 303
Результат від реструктуризації іпотечних кредитів наданих фізичним особам в іноземній валюті	10	(2 564)	(5 524)
Доходи, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		1 654	-
Результат від припинення визнання фінансових активів, оцінюваних за амортизованою собівартістю		(212)	-
Сторно резерву під зобов'язання, гарантії, акредитиви та інші збитки	33	-	3 475
Інші доходи	28	122 379	353 455
Операційний дохід		5 700 983	3 790 821
Операційні витрати	29	(3 369 555)	(2 906 786)
Прибуток до оподаткування		2 331 428	884 035
Витрати з податку на прибуток	30	(322 920)	(166 743)
Чистий прибуток за звітний період		2 008 508	717 292
Прибуток на акцію (виражений в гривнях на акцію)	36	140,22	50,08

Підписано від імені Правління 20 березня 2019 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

І.О. Кожевин (Фінансовий директор)

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)